

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΜΣ «ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΝ»

Οι τρανς στην Ελλάδα: ενεργός ή θυματοποιημένη μειονότητα;

Μια πειραματική μελέτη.

Γερογιάννη Δήμητρα

Αρ. Μητρώου: 0616M017

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2018

Επιβλέπων καθηγητής:

Παπαστάμου, Σ., Καθηγητής Πειραματικής Κοινωνικής Ψυχολογίας

Μέλη τριμελούς επιτροπής:

Παπαστάμου, Σ., Καθηγητής Πειραματικής Κοινωνικής Ψυχολογίας

Προδρομίτης, Γ., Καθηγητής Πειραματικής Κοινωνικής Ψυχολογίας

Χαντζή, Α., Καθηγήτρια Κοινωνικής και Πολιτικής Ψυχολογίας

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	4
Εισαγωγή	6
Η αποδοχή και η καινοτομία για την κοινωνική αλλαγή: Η ανεκτικότητα και η μεταστροφή ως στρατηγικές επιρροής.....	7
Ενεργές μειονότητες και μειονότητες ως θύματα	10
Η διπλή ταυτότητα της τρανς μειονότητας.....	12
Μέθοδος.....	15
Υποθέσεις	16
Διαδικασία.....	16
Πειραματικό Υλικό.....	17
Μετρήσεις	17
Στατιστική ανάλυση	18
Αποτελέσματα	19
Genderism and Transphobia Scale (Προ-μέτρηση).....	20
Κλίμακα αποδοχής και καινοτομίας ως προσλαμβανόμενος στόχος (Πρώτη μέτρηση άμεσης επιρροής).....	21
Κλίμακα αποδοχής και καινοτομίας ως προσλαμβανόμενος στόχος (Πρώτη μέτρηση έμμεσης επιρροής).....	23
Attitudes Toward Transgendered Individuals Scale (Δεύτερη μέτρηση άμεσης επιρροής). 25	
Στάσεις απέναντι σε άλλες μειονεκτούσες ομάδες (Δεύτερη μέτρηση έμμεσης επιρροής)	27
Συζήτηση	33
Βιβλιογραφικές Αναφορές	36
Παράρτημα 1.....	40
Παράρτημα 2.1.....	41
Παράρτημα 2.2.....	43
Παράρτημα 2.3.....	44
Παράρτημα 2.4.....	46
Παράρτημα 3.....	47
Παράρτημα 4.....	48
Παράρτημα 5.....	49
Παράρτημα 6.....	50

Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 1: Δημογραφικά Στοιχεία, 19

Πίνακας 2: Πλήθος συμμετεχόντων ανά συνθήκη, 19

Πίνακας 3 : Βαθμολογία της Genderism and Transphobia Scale ανά συνθήκη, 20

Πίνακας 4: Βαθμολογίας πρώτης μέτρησης άμεσης επιρροής, 22

Πίνακας 5: Βαθμολογία πρώτης μέτρησης έμμεσης επιρροής ανά συνθήκη, 24

Πίνακας 6: Βαθμολογία κλίμακας δεύτερης μέτρησης άμεσης επιρροής ανά συνθήκη, 26

Πίνακας 7: Παραγοντική ανάλυση της κλίμακας για τη δεύτερη μέτρηση έμμεσης επιρροής, 27

Πίνακας 8: Βαθμολογίες της κλίμακας για τη δεύτερη μέτρηση έμμεσης επιρροής ανά συνθήκη, 29

Περίληψη

Η θεωρία της καινοτομίας μέσω της δράσης των μειονοτήτων δεν έχει εξαντλήσει ακόμη την ευρετική της αξία, καθώς οι μειονότητες εξελίσσονται. Οι πλειοψηφίες έλκονται από τις μειονότητες για δύο λόγους. Πρώτον, λόγω της συμπεριφοράς της ενεργούς μειονότητας που προκαλεί σύγκρουση με την άρνησή της να υιοθετήσει τις νόρμες και της πεποιθήσεις της πλειοψηφίας. Με αυτό τον τρόπο, η σύγκρουση λειτουργεί ως μοντέλο για την αλλαγή. Δεύτερον, λόγω της εφαρμογής της κοινωνικής υπαιτιότητας σε μειονότητες που έχουν υποστεί διακρίσεις, με αποτέλεσμα την πρόκληση ατομικής και συλλογικής ενοχής, καθώς αυτές οι διακρίσεις έρχονται σε αντίθεση με τις αξίες του συστήματος. Η έρευνα μέχρι τώρα έχει εξετάσει την πρώτη εξήγηση, το ρόλο δηλαδή της σύγκρουσης με τις ενεργές μειονότητες ως όχημα για την κοινωνική αλλαγή. Οι σχέσεις μεταξύ πλειοψηφίας και μειονοτήτων αλλάζουν μετά τη δεκαετία του 90', καθώς οι περισσότερες από τις ομάδες που προσλαμβάνονταν ως αποκλίνουσες άρχισαν να διεκδικούν την ταυτότητα του θύματος και μαζί με αυτό κοινωνική αποδοχή. Η καθιέρωση των μειονοτήτων αυτών ως θύματα, τους έδωσε ηθική υπεροχή και το δικαίωμα στη συμπόνοια. Οι ενεργές μειονότητες, λοιπόν, αρνούνται να ενστερνιστούν τις νόρμες και τις πεποιθήσεις της πλειοψηφίας ενεργοποιούν μία έκδηλη σύγκρουση μαζί της, με στόχο τη μεταστροφή της, προκαλώντας έτσι έμμεση επιρροή. Οι μειονότητες, ωστόσο, που προσλαμβάνονται ως θύματα ενεργοποιούν μια λανθάνουσα σύγκρουση, δημιουργώντας μια αίσθηση ενοχής και χρέους στην πλειοψηφία προκαλώντας έτσι αποκλειστικά άμεση επιρροή. Η μειονότητα των τρανς εμπίπτει και στις δύο κατηγορίες και σε αυτό έγκειται η ιδιαιτερότητα και το ενδιαφέρον της. Τα τρανς άτομα συγκροτούν μια μειονότητα που πληροί τα χαρακτηριστικά που χρειάζεται για να χαρακτηριστεί ενεργή μειονότητα, καθώς το τρανς κίνημα υπήρξε ισχυρό και παραμένει εντός του LGBTQ+ κινήματος. Ταυτόχρονα, τα τρανς άτομα είναι τα συχνότερα θύματα διακρίσεων, ρατσισμού ακόμα και επιθέσεων σε σχέση με την υπόλοιπη LGBTQ+ κοινότητα. Η παρούσα έρευνα επιχειρεί μέσω μια πειραματικής μελέτης να εξετάσει πως μια σύγχρονη μειονότητα, όπως οι τρανς, θα μπορέσει να αμβλύνει τις διακρίσεις που υφίστανται και να διεκδικήσει την ίση μεταχείριση της με μεγαλύτερη επιτυχία. Πρόκειται για ένα πειραματικό σχέδιο 2X2 με δύο ανεξάρτητες και δύο εξαρτημένες μεταβλητές. Η πρώτη ανεξάρτητη μεταβλητή αφορά την προσλαμβανόμενη ταυτότητα της μειονότητας. Η τρανς

μειονότητα προσλαμβάνεται είτε ως ενεργός είτε ως θυματοποιημένη μειονότητα. Η δεύτερη ανεξάρτητη μεταβλητή αφορά το κατά πόσο η μειονότητα αντιτίθεται και ασκεί κριτική απέναντι στο υπάρχον σύστημα που την αδικεί και την κακομεταχειρίζεται. Τέλος, εξαρτημένες μεταβλητές είναι η άμεση και η έμμεση επιρροή. Από τα αποτελέσματα φαίνεται πως δεν υπάρχουν ιδιαίτερα ευρήματα με εξαίρεση το γεγονός πως όταν η μειονότητα προβάλλει την ενεργή της ταυτότητα και ασκεί κριτική στο σύστημα που την αδικεί και την κακομεταχειρίζεται, τείνει να ασκεί έμμεση επιρροή καθώς υιοθετεί πιο ευνοϊκές στάσεις απέναντι σε μετανάστες και ψυχικά ασθενείς. Το συγκεκριμένο εύρημα υποστηρίζεται και από τη θεωρία του Moscovici για το «γενετικό μοντέλο». Η απουσία λοιπών ευρημάτων οφείλεται κυρίως στο μη αντιπροσωπευτικό δείγμα. Από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στην προμέτρηση γίνεται κατανοητό πως ένα σημαντικό ποσοστό του δείγματος ήταν ήδη θετικά διακείμενο απέναντι στη υπό μελέτη μειονότητα. Αυτό οφείλεται, κυρίως, στην προέλευση του δείγματος, καθώς συλλέχθηκε από μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Συγκεκριμένα το νεαρό της ηλικίας της πλειοψηφίας των συμμετεχόντων έπαιξε ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο για τις ασυνήθιστα προοδευτικές και φιλελεύθερες στάσεις του δείγματος απέναντι σε μια μειονότητα με τόσο συγκρουσιακό περιεχόμενο, όπως η τρανς μειονότητα στην Ελλάδα.

Εισαγωγή

Από την ιστορία γνωρίζουμε πως πάντα υπήρχαν κοινωνικές ομάδες, που είχαν και έχουν ως στόχο να ασκήσουν κοινωνική επιρροή για να διατηρήσουν την εξουσία τους και τον έλεγχο κάτω από τον οποίο κρατούν τις κοινωνικά υποδεέστερες και καταπιεσμένες ομάδες. Διδασκόμαστε, επίσης, πως οι ομάδες αυτές, παρ' όλη την καταπίεση που υφίστανται και τη μειονεκτική θέση στην οποία βρίσκονται, δε διατηρούν υποχρεωτικά, όπως υποστηρίζει η κλασική κοινωνιο-ψυχολογική έρευνα, παθητική στάση. Απεναντίας, συνήθως πρόκειται για αυτές που λειτουργούν ως καταλύτες της κοινωνικής αλλαγής.

Αυτές οι καταπιεσμένες, υπό εκμετάλλευση και περιθωριακές κοινωνικές ομάδες έχουν τη δύναμη να αμφισβητήσουν τις κυρίαρχες νόρμες. Προτείνουν νέες αξίες, που αντιτίθενται πλήρως με την επικρατούσα ιδεολογία, και επιχειρούν να επιβάλλουν τις θέσεις τους, να νομιμοποιήσουν τις αξίες τους και να αναγνωριστούν τα δικαιώματά τους. Αγωνίζονται να προσηλυτίσουν και επιχειρούν με κάθε δυνατό τρόπο να δώσουν ένα τέλος την αδιαφορία της «σιωπηρής πλειοψηφίας», να ταραξουν την ησυχία της πλειοψηφίας που κατέχει την εξουσία και να άρουν την ατιμωρησία της. Τα ιστορικά παραδείγματα είναι τόσα που είναι αδύνατο να αρνηθούμε την ύπαρξη —και τη σπουδαιότητα— αυτών των φαινομένων (Παπαστάμου, 1988).

Η θεωρία της καινοτομίας μέσω της δράσης των μειονοτήτων δεν έχει εξαντλήσει ακόμη την ευρετική της αξία, καθώς οι μειονότητες αλλάζουν και εξελίσσονται. Οι πλειοψηφίες έλκονται από τις μειονότητες για δύο λόγους. Πρώτον, λόγω της συμπεριφοράς της ενεργούς μειονότητας, η οποία προκαλεί μια σύγκρουση καθώς αρνείται να υιοθετήσει τις νόρμες και τις πεποιθήσεις της πλειοψηφίας. Αυτό λειτουργεί ως μοντέλο για την αλλαγή, καθώς προσφέρει πρόσβαση σε πρωτότυπες και άγνωστες οπτικές των οποίων είναι φορείς οι μειονότητες. Δεύτερον, Οι πλειοψηφίες έλκονται από τις μειονότητες λόγω της κοινωνικής υπαιτιότητας, η οποία εφαρμόζεται σε μειονότητες που έχουν υποστεί οικονομικές, κοινωνικές και φυλετικές διακρίσεις με αποτέλεσμα τον αποκλεισμό και τη στέρηση των δικαιωμάτων τους με αποτέλεσμα ατομική και συλλογική ενοχή, καθώς αυτές οι διακρίσεις έρχονται σε αντίθεση με τις πολιτικές, κοινωνικές, ηθικές ή και

θρησκευτικές αξίες του συστήματος. (Moscovici, 1976). Η έρευνα μέχρι τώρα έχει εξετάσει την πρώτη εξήγηση, το ρόλο δηλαδή της σύγκρουσης με τις ενεργές μειονότητες ως όχημα για την κοινωνική αλλαγή. (De Dreu & De Vries, 2001. Moscovici & Mugny, 1987. Moscovici, Mucchi-Faina, & Maass, 1994. Mugny, 1982. Perez & Mugny, 1990)

Η αποδοχή και η καινοτομία για την κοινωνική αλλαγή: Η ανεκτικότητα και η μεταστροφή ως στρατηγικές επιρροής.

Η πρότερη έρευνα στη μειονοτική επιρροή, εστιασμένη είτε στο υποκείμενο είτε στην ομάδα έχει εξετάσει αποκλειστικά τις απόπειρες της μειονότητας για πλήρη *μεταστροφή* των απόψεων της πλειοψηφίας (Crano & Prislin, 2006). Η *μεταστροφή* αυτή επιτυγχάνεται όταν ένας σημαντικός αριθμός μελών της ομάδας εγκαταλείπει τις προηγούμενες θέσεις του και υιοθετεί τις θέσεις της μειονότητας σαν δικές της. Η ιστορία brίθει με παραδείγματα πολιτικών, θρησκευτικών και επιστημολογικών μειονοτήτων που έχουν επιχειρήσει και επιτύχει την *μεταστροφή* των απόψεων πλειοψηφίας ώστε να είναι σύμφωνες με τις δικές τους, επιφέροντας έτσι κοινωνική αλλαγή και *καινοτομία*.

Αν και σημαντική, η *μεταστροφή* της πλειοψηφίας, ωστόσο, δεν είναι ο μοναδικός στόχος των μειονοτήτων. Για κάποιες μειονότητες, η *μεταστροφή* αυτή δεν είναι ούτε βιώσιμος ούτε επιθυμητός στόχος. Για παράδειγμα η LGBTQ+, οι εθνικές μειονότητες, ακόμα και κάποιες θρησκευτικές μειονότητες δεν προσπαθούν να διαδώσουν το σεξουαλικό, εθνικό ή θρησκευτικό τους προσανατολισμό. Ωστόσο, αυτές οι μειονότητες είναι το ίδιο ενεργές ως προς την άσκηση επιρροής ώστε να κερδίσουν ανεκτικότητα και αποδοχή εντός της ομάδας (Shaffer & Prislin, 2011).

Ο τομέας των πολιτικών επιστημών αναγνωρίζει την *ανεκτικότητα* σαν μια στρατηγική μεγάλης σπουδαιότητας δια μέσου της οποίας τα άτομα προσαρμόζονται στην πολιτική, φυλετική και κοινωνική αλλαγή. Σύμφωνα με τον Chong (1994), η *ανεκτικότητα* επιτυγχάνεται όταν το μέρος εκείνο της πλειοψηφίας που δεν αλλάζει τις θέσεις του ώστε να συμφωνήσουν με τη μειονότητα, αλλά αντ' αυτού ακολουθεί ένα διαφορετικό τρόπο σκέψης. Ιδέες που στο παρελθόν αντιμετωπίζονταν ως αμφιλεγόμενες, αναγνωρίζονται ως μέρος μια εναλλακτικής αλλά και αποδεκτής

οπτικής για το κόσμο. Ο Chong, επίσης, επισημαίνει πως με την πάροδο του χρόνου αυτή η *ανεκτικότητα* απέναντι στις νέες αυτές ιδέες μπορεί να μετασχηματιστεί στην πλήρη *αποδοχή* τους και την αντιμετώπιση τους ως λιγότερο απειλητικές.

Αποζητώντας την *ανεκτικότητα*, οι μειονότητες παροτρύνουν τις πλειοψηφίες να διευρύνουν τα όρια της *αποδοχής* τους. Η συνηγορία για την ανεκτικότητα αλλάζει το περιεχόμενο μια αποκλίνουσας θέσης, ώστε αντί για παρέκκλιση να αντιμετωπίζεται ως διαφορετικότητα (Nemeth, 1986). Συνεπώς, ο στόχος των μειονοτήτων που αναζητούν ανεκτικότητα δεν είναι να αντικαταστήσουν τις ήδη υπάρχουσες πεποιθήσεις, αλλά μάλλον να διευρύνουν το πεδίο των αποδεκτών θέσεων ώστε να είναι ευνοϊκό και για τη μειονότητα. Αυτός ο στόχος, βέβαια, βρίσκεται στον αντίποδα όσων επιδιώκουν πλήρη *μεταστροφή* στις νέες ιδέες και άμεση εγκατάλειψη των πρότερων πεποιθήσεων.

Η κοινωνική αλλαγή που επιτεύχθηκε μέσω *ανεκτικότητας* απέναντι στη μειονότητα παρουσιάζει μεγάλες και σημαντικές διαφορές από εκείνη που επιτεύχθηκε μέσω *μεταστροφής*. Στην πρώτη περίπτωση, οι πρότερες θέσεις της πλειοψηφίας εξακολουθούν να συμπεριλαμβάνονται στο πεδίο των αποδεκτών θέσεων εντός της ομάδας. Συνεπώς, αν και χάνει την αποκλειστικότητα, η πλειοψηφία δε χάνει να κοινά χαρακτηριστικά της με την ομάδα, ενώ το status των θέσεων της μειονότητας εξυψώνεται και σταδιακά αντιμετωπίζεται ως ισάξιο.

Τα ιδεώδη που σχετίζονται με την *ανεκτικότητα* αντιτίθενται στην κοινωνική αλλαγή που επιτυγχάνεται μέσω *μεταστροφής*. Εφόσον η *μεταστροφή* αντικαθιστά αποκλειστικά μια ισχύουσα θέση με μία άλλη, συντηρεί την ιδέα πως όλες οι πεποιθήσεις που διαφέρουν από την νέα ισχύουσα θεωρούνται παρεκκλίνουσες (Levine, 1989). Συνεπώς η πλειοψηφία δεν έχει πολλούς λόγους να ενσωματώσει τις μειονότητες εντός της. Οι υποτιθέμενες διαφορές στην κοινωνική αλλαγή μέσω *ανεκτικότητας* συγκριτικά με *μεταστροφή* υποστηρίζονται εμπειρικά με δυο έρευνες που δείχνουν πως οι μειονότητες που ενίσχυσαν την *ανεκτικότητα* προς τη διαφορετικότητα, σε σύγκριση με εκείνες που προκάλεσαν την *μεταστροφή* της πλειοψηφίας, ταυτίστηκαν ισχυρότερα με την ομάδα (Prislin & Filson, 2009). Επιπρόσθετα, περιμένοντας πως οι διαφορές εντός της ομάδας θα ρυθμιστούν μέσω συμβιβασμού –αποφεύγοντας της σύγκρουση–, οι πλειοψηφίες εξακολουθούν να διατηρούν την ταύτιση τους την ομάδα όταν έχουν χάσει την κυριαρχία τους λόγω της *ανεκτικότητας* τους προς τη διαφορετικότητα απ' ότι όταν η ομάδα *μεταστρέφεται*

και οικειοποιείται τις μειονοτικές ιδέες. Επομένως, θα λέγαμε πως η κοινωνική αλλαγή ως αποτέλεσμα της δράσης μειονοτήτων έχει διαφορετικές συνέπειες για την ομάδα ανάλογα με τη στρατηγική επιρροής.

Μέχρι τώρα η έρευνα για τη μειονοτική επιρροή έχει εστιάσει σχεδόν αποκλειστικά στη συνηγορία των ενεργών μειονοτήτων και τις απόπειρές τους να μεταστρέψουν τις θέσεις της πλειοψηφίας, υπαινισσόμενη πως οι μειονότητες μπορούν να βελτιώσουν τη θέση του μόνο στρατολογώντας άλλους ώστε να ταυτιστούν μαζί τους. Ωστόσο, το 2007, οι Moscovici και Perez κατέδειξαν μια διαφορετική στρατηγική επιρροής. Υποστήριζαν πως οι μειονότητες μπορούν να βελτιώσουν τη θέση τους εγείροντας ενοχή ανάμεσα στα μέλη της πλειοψηφίας που συχνά κάνουν διακρίσεις εναντίον τους και ζητούν από εκείνη να επανορθώσει για τη θυματοποίηση τους. Αυτή η στρατηγική, αν και επαρκής στο να εξασφαλίζει πως η πλειοψηφία θα επανορθώσει, αποδείχτηκε ανεπαρκής στο να γίνει δεκτή μειονότητα εντός της ομάδα ως ίση (Moscovici & Perez, 2007). Συνεπώς, καταδεικνύεται πως οι μειονότητες που αναζητούν αποδοχή χρειάζονται μια στρατηγική επιρροής πέρα από την προξένηση ενοχής. Οι Shaffer και Prislín (2011) προτείνουν τη στρατηγική της ανεκτικότητας ώστε να επιτευχθεί η αποδοχή των θυματοποιημένων μειονοτήτων και συνακολούθα η κοινωνική αλλαγή.

Συνοψίζοντας, ακόμα και οι μειονότητες που δεν προσπαθούν να γίνουν πλειοψηφίες έχουν στόχο να ασκήσουν επιρροή μεταβάλλοντας την καθεστηκυία τάξη σε μια νέα κοινωνική δομή που θα ευνοεί τη μειονοτική κοσμοθεωρία. Είτε προσπαθούν να γίνουν απλώς ανεκτές, είτε να συμπεριληφθούν στους κόλπους του συστήματος με τον πλήρη αναπροσδιορισμό τους, οι μειονότητες επιδιώκουν την αλλαγή του κόσμου. Ωστόσο πρόκειται για δυο διαφορετικές καταστάσεις και σύμφωνα με τη βιβλιογραφία μπορούμε να πούμε πως η πρώτη αμβλύνει τις έκδηλες διακρίσεις που αντιμετωπίζουν οι μειονότητες, ενώ η δεύτερη επιδρά και στις λανθάνουσες.

Ενεργές μειονότητες και μειονότητες ως θύματα

Σύμφωνα με τον Moscovici (1979) για να ασκήσει μια μειονότητα επιρροή στην πλειοψηφία θα πρέπει: *«πρώτον, να επιλέξει μία καθαρά δική της και φανερή θέση, στη συνέχεια, να επιχειρήσει να δημιουργήσει και να διατηρήσει μία σύγκρουση με την πλειονότητα, εκεί όπου οι περισσότεροι τείνουν κατά κανόνα να την αποφύγουν και τέλος, να συμπεριφερθεί με σταθερό τρόπο, ο οποίος θα σημαίνει τον αμετάκλητο χαρακτήρα της επιλογής του, από τη μία, την άρνηση οποιουδήποτε συμβιβασμού πάνω σε ουσιαστικά θέματα, από την άλλη»*.

Δεν είναι τυχαίο που η κοινωνιοψυχολογική έρευνα εστίασε αρχικά στις ενεργές μειονότητες. Αυτές οι μειονότητες ταίριαζαν με τις ιστορικές περιγραφές αλλά και με τις κοινωνικές ομάδες που εκείνη την εποχή άφηναν το στίγμα τους προκαλώντας συγκρούσεις, απορρίπτοντας τις νόρμες, τις πεποιθήσεις της πλειοψηφίας, ακόμα και το νόμο. Διακινδύνευσαν να διασχιστούν από την ομάδα και να αποκλειστούν και αυτό ήταν το κόστος που η ενεργός μειονότητα έπρεπε να πληρώσει για να ασκήσει επιρροή στην πλειονότητα ώστε η δεύτερη να ασπαστεί ένα ανοικτό και εναλλακτικό αξιακό σύστημα και τρόπο ζωής. Τα πιο πρόσφατα σχετικά παραδείγματα είναι τα κοινωνικά κινήματα και οι αντιφρονούντες μειονότητες του ύστερου 20ου αιώνα (Moscovici, 1976).

Εξ αρχής, λοιπόν, η θεωρία των μειονοτήτων εστιάζει στην κοινωνική υπαιτιότητα, η οποία είναι ένας ηθικός παράγοντας που λειτουργεί, όπως είπαμε ως ένας εκ των δύο λόγων που επιφέρουν την καινοτόμο επιρροή της μειονότητας πάνω στην πλειοψηφία. Ωστόσο, αφενός δεν υπήρχε μοντέλο ή συγκεκριμένο παράδειγμα για τις μειονότητες που έγειραν κοινωνική υπαιτιότητα και αφετέρου θα ήταν δύσκολο να επιβεβαιωθεί εμπειρικά αυτό το εύρημα, ενόψει της αναπαράστασης της κοινωνικής κυριαρχίας στη μορφή με την οποία συναντάται καθημερινά. Είναι προφανές πως η ιδέα περί κοινωνικής υπαιτιότητας θα μπορούσε να ελεγχθεί μόνο μέσω ενός απτού παραδείγματος μιας μειονότητας-θύματος. Παράλληλα, μια διαφορετική αναπαράσταση κοινωνικής κυριαρχίας όφειλε να εδραιωθεί στον κοινό νου (Moscovici & Perez, 2009).

Στην συνέχεια, μένει να εξεταστεί ο λόγος για τον οποίο οι θυματοποιημένες μειονότητες εγείρουν κοινωνική υπαιτιότητα, πράγμα που συνδέεται με το γεγονός που θέλει τις συλλογικότητες και τις ομάδες να αντιμετωπίζονται ως κατώτερες και να στερούνται όχι μόνο πολιτικά και οικονομικά δικαιώματα αλλά και βασική

ανθρώπινη ταυτότητα, παραμένοντας έτσι παραγκωνισμένες από την κοινωνία λόγω μεροληπτικής εφαρμογής των νόμων, των οικονομικών και εργασιακών κανονισμών και της οικογενειακής μεταχείρισης. Σε κάθε περίπτωση, οι πεποιθήσεις, τα ανθρώπινα δικαιώματα ή οι αξίες πάνω στις οποίες η κοινωνία στηρίζεται παραβιάζονταν ανοιχτά, ακριβώς όπως ή αποικιοκρατία παραβίασε τις αρχές της χειραφέτησης ή η “υπόθεση Ντρέυφους” το δικαίωμα σε μια δίκαιη δίκη (Reinach, 1901). Κάθε φορά που εμφανίζεται μια ασυμφωνία ανάμεσα στις αρχές μια κοινωνίας ή στις ρήσεις μια θρησκείας, οι εσωτερικές συγκρούσεις που εγείρονται οδηγούν σε ένα αίσθημα ενοχής.

Για να γίνει κατανοητός ο λόγος για το οποίο στους καιρούς μας οι θυματοποιημένες μειονότητες ασκούν επιρροή στην πλειοψηφία, και γιατί αυτή η επιρροή διαφέρει από εκείνη της ενεργούς μειονότητας, οι Moscovici & Paicheler διατυπώνουν την υπόθεση πως η μειονότητα που διεκδικεί την ταυτότητα του θύματος αναγνωρίζεται, ακόμη και νομιμοποιείται, ώστε η πλειοψηφία νιώθει ακόμα και υποχρέωση να αποδεχθεί τις διεκδικήσεις της ή να μοιραστεί τις απόψεις της. Με όρους κοινωνικής επιρροής, αυτές οι μειονότητες θύματα λαμβάνουν κοινωνική αναγνώριση ανοιχτά. Τέτοιου είδους επιρροή μπορεί να πραγματοποιηθεί όταν το μήνυμα της θυματοποιημένης μειονότητας είναι πιο πιθανό να ενεργοποιήσει σύγκρουση εντός της πλειοψηφίας απ’ ότι αν ενεργοποιούσε σύγκρουση μόνο με την πλειοψηφία ως σύνολο.

Επομένως, η σύγκρουση παίρνει τη μορφή της υπαιτιότητας: αφενός, ανάμεσα σε πεποιθήσεις, ιδέες και αρχές, και αφετέρου ανάμεσα στις πράξεις, προκαταλήψεις και συμπεριφορές απέναντι στη μειονότητα. Ο λόγος για κάτι τέτοιο μπορεί να έγκειται στο γεγονός πως αυτές οι πράξεις και προκαταλήψεις είναι δημόσια απαγορευμένες ή καταδικασμένες. Μέσω του αιτήματος για συμφιλίωση, η μειονότητα-θύμα προσφέρει στην πλειοψηφία την ευκαιρία να επιλύσει αυτή την εσωτερική σύγκρουση και να κάνει μια νέα αρχή μετά μετά το πέρας της ζημίας που έχει προκαλέσει. Μια ενεργός μειονότητα, από την άλλη είναι πιθανότερο να προκαλέσει μια εξωτερική σύγκρουση που θα οδηγήσει σε μια αλλαγή στον τρόπο με το οποίο προσλαμβάνεται η μειονότητα ή της ασκείται κριτική. Οι ενεργές μειονότητες, λοιπόν, με άλλα λόγια, αρνούμενες να ενστερνιστούν τις νόρμες και τις πεποιθήσεις της πλειοψηφίας ενεργοποιούν μία *έκδηλη σύγκρουση* μαζί της με στόχο τη *μεταστροφή* της, προκαλώντας έτσι έμμεση επιρροή. Οι μειονότητες, ωστόσο, που

προσλαμβάνονται ως θύματα ενεργοποιούν μια *λανθάνουσα σύγκρουση*, δημιουργώντας μια αίσθηση ενοχής και χρέους στην πλειοψηφία προκαλώντας έτσι αποκλειστικά άμεση επιρροή. (Moscovici & Perez, 2007)

Συμπερασματικά, καθώς οι σχέσεις μεταξύ πλειοψηφίας και μειονοτήτων αλλάζουν μετά τη δεκαετία του 90' (Barkan, 2000), αφού οι περισσότερες από τις ομάδες που προσλαμβάνονταν ως αποκλίνουσες, περιθωριακές ή άνομες θεωρούνται θύματα και να διεκδικούν κοινωνική αποδοχή, η καθιέρωση των μειονοτήτων αυτών ως θύματα τους έδωσε ηθική υπεροχή και το δικαίωμα στη συμπόνοια. Από την άλλη, αυτός ο μηχανισμός «δένει» τη μειονότητα με την ταυτότητα του θύματος, καθώς η δύναμη της και η ικανότητα της για επιρροή συνδέεται άμεσα με αυτή την ταυτότητα (Steele, 1990). Η ταυτότητα του θύματος μπορεί όχι μόνο να άρει τον αποκλεισμό της μειονότητας αλλά και να προκαλέσει το συναίσθημα της ενοχής στην πλειοψηφία (Sykes, 1992), πράγμα που κάνει τη δεύτερη υπόχρεη προς την πρώτη.

Η διπλή ταυτότητα της τρανς μειονότητας

Η μειονότητα των τρανς εμπίπτει και στις δύο κατηγορίες και σε αυτό έγκειται η ιδιαιτερότητα και το ενδιαφέρον της. Τα τρανς άτομα συγκροτούν μια μειονότητα που πληροί τα χαρακτηριστικά που χρειάζεται για να χαρακτηριστεί ενεργή μειονότητα, καθώς το τρανς κίνημα αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα στην ιστορία του LGBTQ+ κινήματος.

Στην Ελλάδα, η ιστορία του οργανωμένου LGBTQ+ κινήματος ξεκινά με το Α.Κ.Ο.Ε. (Απελευθερωτικό Κίνημα Ομοφυλόφιλων Ελλάδας) το 1977, μια αυτόνομη ομάδα χωρίς καταστατικό, πρόεδρο και εγγεγραμμένα μέλη και με ισχυρές αναφορές στις ιδεολογίες της μη σταλινικής Αριστεράς και της αυτονομίας που ανθούσαν τη συγκεκριμένη περίοδο. Την αφορμή για τη δημιουργία του έδωσε το νομοσχέδιο «Περί της εξ αφροδισίων νόσων προστασίας και ρυθμίσεως συναφών θεμάτων», το οποίο προέβλεπε, στην αρχική του μορφή, διώξεις, φυλάκιση ακόμα και εξορία των ομοφυλοφίλων. Σημαντική στιγμή του Α.Κ.Ο.Ε. ήταν η διοργάνωση στο Γαλλικό Ινστιτούτο το 1983 συνεδρίου με τίτλο «Σεξουαλικότητες και πολιτική», με τη συμμετοχή Ελλήνων και ξένων διανοούμενων, ενώ εξέδωσε από το 1978 ως και το 1990 το περιοδικό “Αμφί”. Την ίδια περίοδο δραστηριοποιείται η ομάδα του περιοδικού “Κράξιμο” (1981 – 1993) με ριζοσπαστική θεματολογία. Το 1995

ιδρύεται επίσης στη Θεσσαλονίκη η Σύμπραξη κατά της Ομοφυλοφοβίας, θεσμικό σωματείο που λειτουργεί μέχρι και σήμερα, το οποίο έχει όμως εστιάσει κυρίως στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού της πόλης, με τη διοργάνωση του Πανοράματος Ταινιών με LGBTQ+ θεματολογία, τη διοργάνωση ημερίδων και την έκδοση βιβλίων.

Η πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα αποτέλεσε και περίοδο ανθοφορίας του LGBTQ+ κινήματος, τουλάχιστον στην Αθήνα. Συστήνεται η Λεσβιακή Ομάδα Αθήνας το 2000, η οποία παραμένει ενεργή ως σήμερα, το 2004 συγκροτείται η Ομοφυλοφιλική Λεσβιακή Κοινότητα Ελλάδας, το 2005 οργανώνεται το πρώτο Athens Pride, δημιουργείται το Σωματείο Αλληλεγγύης Τραβεστί και Τρανσέξουαλ Ελλάδας και στη συνέχεια το διάδοχό του Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών. Παράλληλα συναντώνεται ομάδες με το σεξουαλικό προσανατολισμό ως βασική θεματολογία, τον οποίο όμως να συνδέουν με ευρύτερα προτάγματα κοινωνικής χειραφέτησης.

Κατά την τελευταία δεκαετία, είναι πολύ δύσκολο να τεθεί ένα πλαίσιο διεκδικήσεων που να συνδέει όλες τις LGBTQ+ και queer ομάδες μεταξύ τους. Το Athens Pride έχει βασικό του στόχο τη LGBTQ+ ορατότητα, η ΟΛΚΕ και το Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών εστιάζουν σε θεσμικές διεκδικήσεις, όπως η επέκταση του πολιτικού γάμου και του σύμφωνου συμβίωσης στα ομόφυλα ζευγάρια, η δημιουργία ή επέκταση νόμων που θα προστατεύουν τα LGBTQ+ άτομα από το μίσος και τη βία και η πλήρης ιατροφαρμακευτική υποστήριξη των τρανς που εμπλέκονται σε επέμβαση επαναπροσδιορισμού φύλου.

Ταυτόχρονα τα τρανς άτομα είναι τα συχνότερα θύματα διακρίσεων, *τρανσφοβίας*, ακόμα και επιθέσεων σε σχέση με την υπόλοιπη LGBTQ+ κοινότητα, γεγονός που αρκεί ώστε να τους προσδώσει στη μειονότητα αυτή την ταυτότητα του θύματος. Χαρακτηριστικό είναι το ετήσιο ποσοστό περιστατικών βίας ή παρενόχλησης που υφίσταται ο τρανς πληθυσμός της Ευρώπης, καθώς είναι σχεδόν διπλάσιο από το αντίστοιχο για τις λεσβίες, τους γκέι και τα αμφισεξουαλικά άτομα. Στο σύνολο από τον Ιανουάριο του 2008 έως και τον Σεπτέμβριο του 2017 δολοφονήθηκαν 2609 τρανς και φυλο-διαφορετικοί άνθρωποι σε 71 χώρες παγκοσμίως, όμως αυτός ο αριθμός είναι ενδεικτικός, καθώς ενδέχεται να είναι

υπερπολλαπλάσιος γιατί υπάρχουν πολλές χώρες στον κόσμο όπου δεν γίνονται καταγραφές και πολλές χώρες, όπου οι τρανς άνθρωποι δεν καταγράφονται ως τρανς.

Η κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των τρανς ατόμων σε μεγάλο βαθμό περιφρονείται, δεν δεικνύεται το ενδιαφέρον, παρ' όλο που τα προβλήματά τους είναι πολύ σοβαρά και συναντώνται μόνο σε αυτή την ομάδα. Τα τρανς άτομα αντιμετωπίζουν στο μέγιστο διακρίσεις και βία. Τα βασικά τους ανθρώπινα δικαιώματα καταστρατηγούνται, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος στη ζωή, του δικαιώματος στην φυσική τους ακεραιότητα και αξιοπρέπεια, του δικαιώματος στην υγεία. Πολύ συχνά τα τρανς άτομα λόγω της ταυτότητας ή έκφρασης φύλου τους γίνονται αντικείμενα χλευασμού, άνισης μεταχείρισης, ή ακόμη και θύματα εκφοβισμού ή και λεκτικής και σωματικής βίας. Ακόμη λόγω της μη αναγνώρισης της ταυτότητας φύλου που έχει ως αποτέλεσμα την ασυμφωνία των εγγράφων τους με την ταυτότητά τους όπως απεικονίζεται στην εξωτερική εμφάνιση, τα τρανς άτομα αντιμετωπίζονται ανισότιμα στους χώρους απασχόλησης (Γαλανού, 2014).

Συνεπώς, τόσο η ακτιβιστική δράση των τρανς εντός του LGBTQ+ κινήματος για τη διεκδίκηση και τη χειραφέτηση των δικαιωμάτων τους, όσο και οι διακρίσεις και βία που υφίστανται, αρκούν για να μπορούν να χαρακτηριστούν τόσο ενεργή όσο και θυματοποιημένη μειονότητα.

Μέθοδος

Η παρούσα έρευνα επιχειρεί μέσω μια πειραματικής μελέτης να εξετάσει πως μια σύγχρονη μειονότητα, όπως οι τρανς, θα μπορέσει να αμβλύνει τις διακρίσεις που υφίστανται και να διεκδικήσει την ίση μεταχείριση της με μεγαλύτερη επιτυχία· κοντολογίς ποιες είναι οι καλύτερες στρατηγικές επιρροής ώστε να μπορέσει να επιφέρει κοινωνική αλλαγή.

Πρόκειται για ένα πειραματικό σχέδιο 2X2 με δύο ανεξάρτητες και δύο εξαρτημένες μεταβλητές. Η πρώτη ανεξάρτητη μεταβλητή αφορά την προσλαμβανόμενη ταυτότητα της μειονότητας που εξετάζουμε. Η τρανς μειονότητα μέσω του πειραματικού μας χειρισμού που είναι ένα κείμενο επιρροής προσλαμβάνεται είτε ως ενεργός είτε ως θυματοποιημένη μειονότητα με στόχο όχι μόνο την απλή αποδοχή της μέσω της ανεκτικότητας αλλά και την καινοτομία, που αφορά τον πλήρη αναπροσδιορισμό της ως φυσική οντότητα και μετατροπή της έννοιας του φύλου σε φάσμα αντί για δίπολο. Το κείμενο που παρουσιάζει τους/τις τρανς ως ενεργό μειονότητα έχει ιδιαίτερα συγκρουσιακό και ακτιβιστικό χαρακτήρα, ενώ το κείμενο που προβάλλει την ταυτότητα τους ως θύματα επιχειρεί εγείρει κυρίως συναισθήματα ενοχής και χρέους. Η δεύτερη ανεξάρτητη μεταβλητή αφορά το κατά πόσο η μειονότητα αντιτίθεται και ασκεί κριτική απέναντι στο υπάρχον σύστημα που την αδικεί και την κακομεταχειρίζεται. Στην περίπτωση που ασκείται κριτική, εντείνεται η σύγκρουση με την πλειοψηφία και το χάσμα ανάμεσα τους βαθαίνει, ενώ στην περίπτωση που δεν ασκείται κριτική και δεν αποδίδονται ευθύνες στο σύστημα η σύγκρουση αυτή απουσιάζει. Τέλος, εξαρτημένες μεταβλητές είναι φυσικά η άμεση και η έμμεση επιρροή για τις οποίες υπάρχουν δυο διαφορετικές μετρήσεις με στόχο να συγκρίνουμε και να διασταυρώσουμε τα μεταξύ τους αποτελέσματα. Οι πρώτες μετρήσεις της άμεσης και της έμμεσης επιρροής αφορούν τη συμφωνία/διαφωνία των υποκειμένων με τα αιτήματα της μειονότητας τόσο για αποδοχή και ανεκτικότητα, όσο και για καινοτομία· ενώ οι δεύτερες μετρήσεις αφορούν τη μέτρηση της τρανσφοβίας των υποκειμένων -για την άμεση επιρροή- και -για την έμμεση- τη μέτρηση στάσεων απέναντι σε LGBTQ άτομα γενικά αλλά και άλλες μειονεκτούσες ομάδες.

Υποθέσεις

1. Όταν μειονότητα προβάλλει την ταυτότητα του θύματος θα ασκεί κυρίως άμεση επιρροή λόγω του συναισθήματος ενοχής που προκαλεί, καθώς ταιριάζει καλύτερα με την αναπαράσταση του θύματος.
2. Όταν η μειονότητα ασκεί κριτική στο σύστημα θα ασκεί κυρίως έμμεση επιρροή, καθώς η ένταση της σύγκρουσης θα εμποδίζει την αποδοχή του μηνύματος.
- 3.α. Η άσκηση κριτικής στο σύστημα εμποδίζει την άμεση επιρροή μόνο όταν η μειονότητα προβάλλει την ταυτότητα της ενεργούς μειονότητας
- 3.β. Η άσκηση κριτικής στο σύστημα ενεργοποιεί την έμμεση επιρροή μόνο όταν η μειονότητα προβάλλει την ταυτότητα της ενεργούς μειονότητας.

Διαδικασία

Η χορήγηση των ερωτηματολογίων πραγματοποιήθηκε διαδικτυακά κατά το Μάρτιο και τον Απρίλιο του 2018. Η δειγματοληψία έγινε μέσω μέσων κοινωνικής δικτύωσης (Facebook και twitter) και ήταν ευκαιριακή (μέθοδος χιονοστιβάδας). Οι συμμετέχοντες κατανεμήθηκαν τυχαία στις τέσσερις συνθήκες και πληροφορήθηκαν πως η έρευνα γίνεται στα πλαίσια μιας πανεπιστημιακής εργασίας σχετικά με την πρόσφατη ψήφιση για το νομοσχέδιο ταυτότητας φύλου. Αρχικά κλήθηκαν να απαντήσουν μια κλίμακα προμέτρησης (pre-test) ώστε να δηλώσουν τις γενικές τους στάσεις τους απέναντι στα τρανς άτομα. Η κλίμακα αυτή συστάθηκε από επιλογή προτάσεων της Genderism and Transphobia Scale (The Development and Validation of the Genderism and Transphobia Scale Darryl B. Hill^{1,3} and Brian L. B. Willoughby, 2005) και επρόκειται για δέκα προτάσεις στις οποίες οι συμμετέχοντες καλούνταν να δηλώσουν το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας τους (κλίμακα Likert: 1=διαφωνώ απόλυτα/7=συμφωνώ απόλυτα).

Πειραματικό Υλικό

Κείμενο Επιρροής: Στη συνέχεια όλοι οι συμμετέχοντες διάβασαν από ένα κείμενο. Οι συμμετέχοντες της πρώτης συνθήκης διάβασαν ένα κείμενο στο οποίο προβαλλόταν ο ενεργός χαρακτήρας της τρανς μειονότητας και συμπεριλαμβανόταν και μία παράγραφος στην οποία ασκούταν κριτική στο υπάρχον σύστημα που αδικεί τη μειονότητα. Στη δεύτερη συνθήκη οι συμμετέχοντες διάβασαν το ίδιο κείμενο κατά το οποίο προβαλλόταν ο ενεργός χαρακτήρας της μειονότητας αλλά αυτή τη φορά δε συμπεριλαμβανόταν η παράγραφος στην οποία ασκούταν κριτική στο σύστημα. Στην τρίτη συνθήκη οι συμμετέχοντες διάβασαν ένα διαφορετικό κείμενο στο οποίο προβαλλόταν η ταυτότητα του θύματος της τρανς μειονότητας και συμπεριλαμβανόταν η ίδια παράγραφος της πρώτης συνθήκης η οποία ασκούσε κριτική στο σύστημα. Τέλος, στην τέταρτη συνθήκη οι συμμετέχοντες διάβασαν και πάλι το κείμενο στο οποίο προβαλλόταν η ταυτότητα του θύματος της εξεταζόμενης μειονότητας και αυτή τη φορά δε συμπεριλαμβανόταν η παράγραφος που ασκούσε κριτική στο σύστημα.

Μετρήσεις

Πρώτη Μέτρηση Άμεσης Επιρροής: Όλοι οι συμμετέχοντες απάντησαν σε μια κλίμακα συμφωνίας/διαφωνίας Likert δέκα προτάσεων, η οποία κατασκευάστηκε για την παρούσα έρευνα. Οι πρώτες πέντε προτάσεις αφορούσαν διεκδικήσεις της μειονότητας που σαν στόχο είχαν την αποδοχή/ανεκτικότητα. Οι δεύτερες πέντε προτάσεις αφορούσαν διεκδικήσεις που είχαν στόχο την καινοτομία και τον αναπροσδιορισμό του περιεχομένου των αναπαραστάσεων για τη μειονότητα.

Πρώτη Μέτρηση Έμμεσης Επιρροής: Όλοι οι συμμετέχοντες απάντησαν στην ίδια κλίμακα, όμως αυτή τη φορά οι προτάσεις διατυπώνονταν αρνητικά.

Δεύτερη Μέτρηση Άμεσης Επιρροής: Όλοι οι συμμετέχοντες απάντησαν σε μια επταβάθμια κλίμακα συμφωνίας/διαφωνίας δεκαεννιά προτάσεων που αφορούσε στάσεις απέναντι στα τρανς άτομα (Walch et al., Attitudes Toward Transgendered Individuals Scale , 2012).

Δεύτερη Μέτρηση Έμμεσης Επιρροής: Όλοι οι συμμετέχοντες απάντησαν σε μια επταβάθμια κλίμακα συμφωνίας/διαφωνίας είκοσι προτάσεων που αφορούσε στάσεις

απέναντι στην υπόλοιπη LGBTQ κοινότητα και απέναντι σε άλλες μειονεκτούσες ομάδες όπως οι οροθετικοί, οι σεξεργάτες/-ιες και οι μετανάστες.

(Wright, L. W., Adams, H. E., & Bernat, J. (1999). Development and validation of the Homophobia Scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 21, 337-347.

Fisher, T. D., Davis, C. M., Yarber, W. L., & Davis, S. L. (2010). *Handbook of Sexuality-Related Measures*. New York: Routledge.)

Στατιστική ανάλυση

Οι μέσες τιμές (mean) και οι τυπικές αποκλίσεις (Standard Deviation=SD) χρησιμοποιήθηκαν για την περιγραφή των ποσοτικών μεταβλητών. Οι απόλυτες (N) και οι σχετικές (%) συχνότητες χρησιμοποιήθηκαν για την περιγραφή των ποιοτικών μεταβλητών. Για την διερεύνηση της δομής των ερωτηματολογίων χρησιμοποιήθηκε “factor analysis” (Rotation Method: Varimax). Για την ανάλυση του συγκεκριμένου ερωτηματολογίου, αθροίστηκαν οι ερωτήσεις του προκειμένου να δημιουργηθεί μια συνολική βαθμολογία. Η εσωτερική αξιοπιστία του ερωτηματολογίου ελέγχθηκε με τη χρήση του συντελεστή Cronbach’s-α. Για τον έλεγχο της σχέσης δυο ποσοτικών μεταβλητών χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης του Pearson (r). Η συσχέτιση θεωρείται χαμηλή όταν ο συντελεστής συσχέτισης (r) κυμαίνεται από 0,1 έως 0,3, μέτρια όταν ο συντελεστής συσχέτισης κυμαίνεται από 0,31 έως 0,5 και υψηλή όταν ο συντελεστής είναι μεγαλύτερος από 0,5. Ανάλυση διασποράς δύο κατευθύνσεων (Two-way ANOVA) χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να ελεγχθούν οι διαφορές στις υπό μελέτη κλίμακες ανάλογα με την άσκηση κριτικής, το είδος μειονότητας και την αλληλεπίδρασή τους. Τα επίπεδα σημαντικότητας είναι αμφίπλευρα και η στατιστική σημαντικότητα τέθηκε στο 0,05. Επιπλέον, προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι ακραίες αρχικές τοποθετήσεις, το δείγμα χωρίστηκε σε κοντινά/μακρινά άτομα και αναλύθηκαν οι κλίμακες τόσο συνολικά όσο και ξεχωριστά στις δύο ομάδες (subgroup analysis). Για την ανάλυση χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πρόγραμμα SPSS 22.0.

Αποτελέσματα

Το δείγμα αποτελείται από 238 άτομα. Στον πίνακα που ακολουθεί δίνεται το φύλο και η ηλικία των συμμετεχόντων.

Πίνακας 1: Δημογραφικά Στοιχεία

		N	%
Φύλο	Άλλο	3	1,3
	Άνδρας	78	32,8
	Γυναίκα	157	66,0
Ηλικία	18-24	79	33,2
	25-34	101	42,4
	35-44	41	17,2
	45-54	13	5,5
	55-64	4	1,7

Το 66,0% των συμμετεχόντων ήταν γυναίκες, το 32,8% ήταν άντρες και το 1,3% ήταν άλλο φύλο. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων ήταν 25-34 ετών, με το ποσοστό να είναι 42,4% ενώ το 33,2% ήταν 18-24 ετών.

Στον πίνακα που ακολουθεί δίνεται το πλήθος των συμμετεχόντων που βρίσκονταν στις 4 ομάδες.

Πίνακας 2: Πλήθος συμμετεχόντων ανά συνθήκη

		Άσκηση κριτικής		Σύνολο
		Όχι	Ναι	
Μειονότητα	Ενεργή	57	59	116
	Μειονότητα ως θύμα	63	59	122
Σύνολο		120	118	238

Από τα 238 άτομα, τα 116 (48,7%) θεωρούσε ενεργή την μειονότητα και τα υπόλοιπα 122 (51,2%) τη θεωρούσε ως θύμα. Ακόμα, από τα 238 άτομα, για τα 118 (49,6%) η μειονότητα ασκούσε κριτική στο σύστημα και για τα υπόλοιπα 120 (50,4%) δεν ασκούσε.

Genderism and Transphobia Scale (Προ-μέτρηση)

Ο συντελεστής αξιοπιστίας α του Cronbach ήταν 0,86, άνω του αποδεκτού ορίου (0,7), άρα υπάρχει αποδεκτή αξιοπιστία του ερωτηματολογίου.

Στη συνέχεια αθροίστηκαν οι παραπάνω ερωτήσεις και δημιουργήθηκε η βαθμολογία στην Genderism and Transphobia Scale, η οποία μπορεί να πάρει τιμές από 10 έως 70 μονάδες, με τις υψηλότερες τιμές να υποδηλώνουν μεγαλύτερη φοβία. Στον πίνακα που ακολουθεί δίνεται η βαθμολογία στην κλίμακα αυτή ανάλογα με το αν ασκούσαν κριτική και με το πώς αντιλαμβάνονταν την μειονότητα.

Πίνακας 3: Βαθμολογία της Genderism and Transphobia Scale ανά συνθήκη

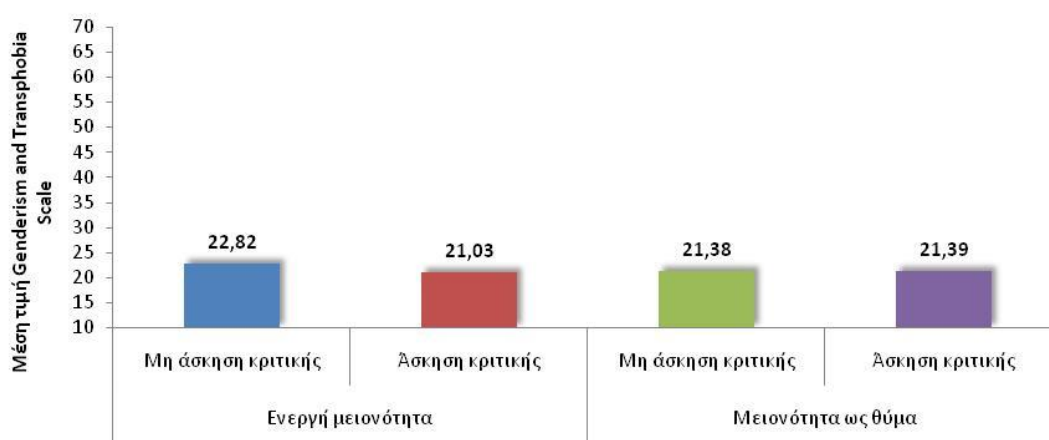
Genderism and Transphobia Scale			
Μειονότητα	Άσκηση κριτικής	Μέση τιμή	SD
Ενεργή	Όχι	22,82	12,13
	Ναι	21,03	10,59
Μειονότητα ως θύμα	Όχι	21,38	9,73
	Ναι	21,39	11,48
p^1		0,703	
p^2		0,533	
p^3		0,529	

¹p-value για effect "μειονότητας", ²p-value για effect "άσκησης κριτικής", ³p-value αλληλεπίδρασης "μειονότητα" * "άσκηση κριτικής"

Η βαθμολογία των συμμετεχόντων στη Genderism and Transphobia Scale δεν διέφερε σημαντικά ούτε ανάλογα με την άσκηση ή μη κριτικής ούτε και ανάλογα με το πώς αντιλαμβάνονταν την μειονότητα. Επίσης, δεν υπήρξε σημαντική αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο παραγόντων.

Στο γράφημα που ακολουθεί δίνονται οι μέσες τιμές στην Genderism and Transphobia Scale ανάλογα με το αν ασκούσαν κριτική και με το πώς αντιλαμβάνονταν την μειονότητα.

Γράφημα 1: Μέσες τιμές της Genderism and Transphobia Scale ανά συνθήκη

Κλίμακα αποδοχής και καινοτομίας ως προσλαμβανόμενος στόχος (Πρώτη μέτρηση άμεσης επιρροής)

Για την διερεύνηση της δομής της κλίμακας αυτής έγινε factor ανάλυση με τη μέθοδο Principal Component (Rotation Method: varimax). Προέκυψε 1 παράγοντας που αποτελείται από όλες τις ερωτήσεις (factor loadings>0,4), ο οποίος εξηγεί το 43,3% της συνολικής μεταβλητότητας.

Ο συντελεστής α του Cronbach ήταν 0,84, άνω του αποδεκτού ορίου (0,7). Συνεπώς υπήρξε αποδεκτή αξιοπιστία του ερωτηματολογίου.

Στη συνέχεια αθροίστηκαν οι παραπάνω ερωτήσεις και δημιουργήθηκε η συνολική βαθμολογία του ερωτηματολογίου, η οποία μπορεί να πάρει τιμές από 10 έως 70 μονάδες, με τις υψηλότερες τιμές να υποδηλώνουν μεγαλύτερη αποδοχή στα

συγκεκριμένα άτομα, συνεπώς και μεγαλύτερη επιρροή. Στον πίνακα που ακολουθεί δίνεται η βαθμολογία στην κλίμακα αυτή ανάλογα με το αν ασκούσαν κριτική και με το πώς αντιλαμβάνονταν την μειονότητα.

Πίνακας 4: Βαθμολογίας πρώτης μέτρησης άμεσης επιρροής

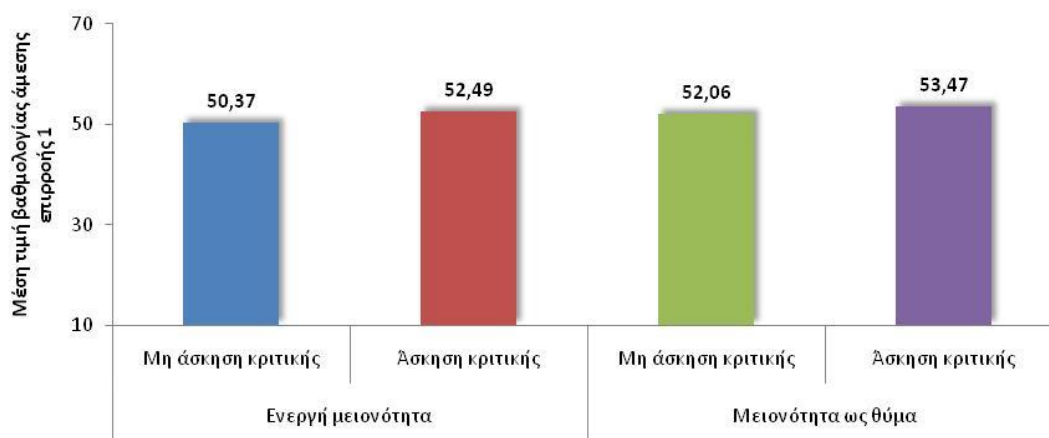
Βαθμολογία άμεσης επιρροής 1			
Μειονότητα	Άσκηση κριτικής	Μέση τιμή	SD
Ενεργή	Όχι	50,37	12,28
	Ναι	52,49	11,85
Μειονότητα ως θύμα	Όχι	52,06	10,21
	Ναι	53,47	12,71
P¹		0,381	
P²		0,248	
P³		0,816	

¹p-value για effect "μειονότητας", ²p-value για effect "άσκησης κριτικής", ³p-value αλληλεπίδρασης "μειονότητα" * "άσκηση κριτικής"

Η βαθμολογία των συμμετεχόντων στην κλίμακα αυτή δεν διέφερε σημαντικά ούτε ανάλογα με την άσκηση ή μη κριτικής ούτε και ανάλογα με το πώς αντιλαμβάνονταν την μειονότητα. Επίσης, δεν υπήρξε σημαντική αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο παραγόντων.

Στο γράφημα που ακολουθεί δίνονται οι μέσες τιμές στην βαθμολογία άμεσης επιρροής 1 των συμμετεχόντων ανάλογα με το αν ασκούσαν κριτική και με το πώς αντιλαμβάνονταν την μειονότητα.

Γράφημα 2: Μέσες τιμές της βαθμολογίας για την πρώτη μέτρηση άμεσης επιρροής ανά συνθήκη

Κλίμακα αποδοχής και καινοτομίας ως προσλαμβανόμενος στόχος (Πρώτη μέτρηση έμμεσης επιρροής)

Για την διερεύνηση της δομής της κλίμακας αυτής έγινε factor ανάλυση με τη μέθοδο Principal Component (Rotation Method: varimax). Προέκυψε 1 παράγοντας που αποτελείται από όλες τις ερωτήσεις (factor loadings > 0,4), ο οποίος εξηγεί το 37,7% της συνολικής μεταβλητότητας.

Ο συντελεστής α του Cronbach ήταν 0,81, άνω του αποδεκτού ορίου (0,7). Συνεπώς υπήρξε αποδεκτή αξιοπιστία του ερωτηματολογίου.

Στη συνέχεια αθροίστηκαν οι παραπάνω ερωτήσεις και δημιουργήθηκε η συνολική βαθμολογία του ερωτηματολογίου, η οποία μπορεί να πάρει τιμές από 10 έως 70 μονάδες, με τις υψηλότερες τιμές να υποδηλώνουν μικρότερη αποδοχή στα συγκεκριμένα άτομα, συνεπώς και μικρότερη επιρροή. Στον πίνακα που ακολουθεί δίνεται η βαθμολογία στην κλίμακα αυτή ανάλογα με το αν ασκούσαν κριτική και με το πώς αντιλαμβάνονταν την μειονότητα.

Πίνακας 5: Βαθμολογία πρώτης μέτρησης έμμεσης επιρροής ανά συνθήκη

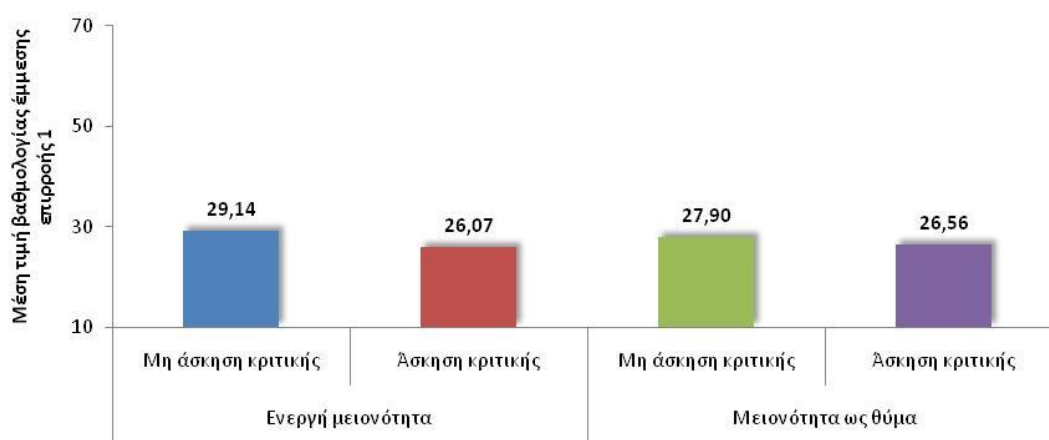
Βαθμολογία			
έμμεσης επιρροής 1			
Μειονότητα	Άσκηση κριτικής	Μέση τιμή	SD
Ενεργή	Όχι	29,14	11,52
	Ναι	26,07	10,42
Μειονότητα ως θύμα	Όχι	27,90	11,71
	Ναι	26,56	12,83
P¹		0,806	
P²		0,145	
P³		0,568	

¹p-value για effect "μειονότητας", ²p-value για effect "άσκησης κριτικής", ³p-value αλληλεπίδρασης "μειονότητα" * "άσκηση κριτικής"

Η βαθμολογία των συμμετεχόντων στην κλίμακα αυτή δεν διέφερε σημαντικά ούτε ανάλογα με την άσκηση ή μη κριτικής ούτε και ανάλογα με το πώς αντιλαμβάνονταν την μειονότητα. Επίσης, δεν υπήρξε σημαντική αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο παραγόντων.

Στο γράφημα που ακολουθεί δίνονται οι μέσες τιμές στην βαθμολογία έμμεσης επιρροής 1 των συμμετεχόντων ανάλογα με το αν ασκούσαν κριτική και με το πώς αντιλαμβάνονταν την μειονότητα.

Γράφημα 3: Μέσες τιμές της βαθμολογίας για την πρώτη μέτρηση έμμεσης επιρροής ανά συνθήκη

Attitudes Toward Transgendered Individuals Scale (Δεύτερη μέτρηση άμεσης επιρροής)

Ο συντελεστής αξιοπιστίας α του Cronbach ήταν 0,94, άνω του αποδεκτού ορίου (0,7), άρα υπάρχει αποδεκτή αξιοπιστία του ερωτηματολογίου.

Στη συνέχεια αθροίστηκαν οι παραπάνω ερωτήσεις και δημιουργήθηκε η βαθμολογία στην Attitudes Toward Transgendered Individuals Scale, η οποία μπορεί να πάρει τιμές από 19 έως 133 μονάδες, με τις υψηλότερες τιμές να υποδηλώνουν θετικότερη στάση απέναντι στα άτομα αυτά, συνεπώς και μεγαλύτερη επιρροή. Στον πίνακα που ακολουθεί δίνεται η βαθμολογία στην κλίμακα αυτή ανάλογα με το αν ασκούσαν κριτική και με το πώς αντιλαμβάνονταν την μειονότητα.

Πίνακας 6: Βαθμολογία κλίμακας δεύτερης μέτρησης άμεσης επιρροής ανά συνθήκη

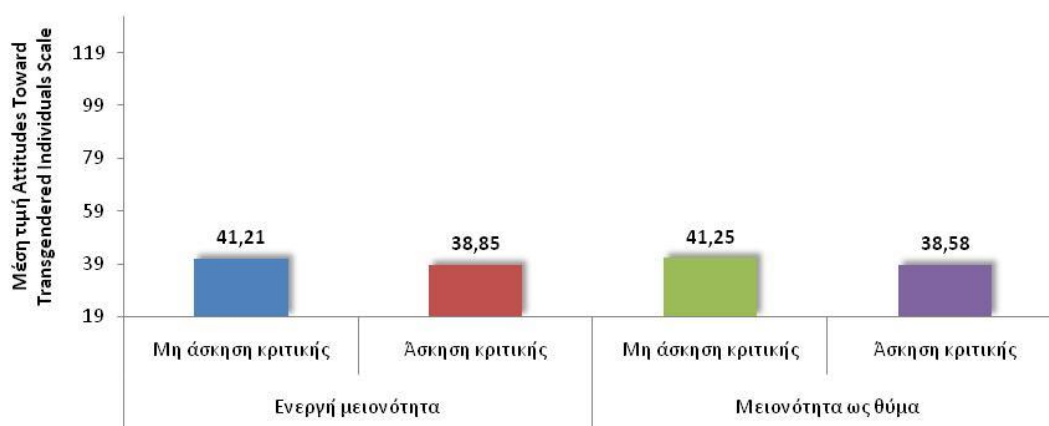
Attitudes Toward Transgendered Individuals Scale			
Μειονότητα	Άσκηση κριτικής	Μέση τιμή	SD
Ενεργή	Όχι	41,21	22,47
	Ναι	38,85	18,89
Μειονότητα ως θύμα	Όχι	41,25	18,83
	Ναι	38,58	20,67
P¹		0,965	
P²		0,338	
P³		0,952	

¹p-value για effect "μειονότητας", ²p-value για effect "άσκησης κριτικής", ³p-value αλληλεπίδρασης "μειονότητα" * "άσκηση κριτικής"

Η βαθμολογία των συμμετεχόντων στη Attitudes Toward Transgendered Individuals Scale δεν διέφερε σημαντικά ούτε ανάλογα με την άσκηση ή μη κριτικής ούτε και ανάλογα με το πώς αντιλαμβάνονταν την μειονότητα. Επίσης, δεν υπήρξε σημαντική αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο παραγόντων.

Στο γράφημα που ακολουθεί δίνονται οι μέσες τιμές στην Attitudes Toward Transgendered Individuals Scale ανάλογα με το αν ασκούσαν κριτική και με το πώς αντιλαμβάνονταν την μειονότητα.

Γράφημα 4: Μέσες τιμές της βαθμολογίας για τη δεύτερη μέτρηση έμμεσης επιρροής ανά συνθήκη

Στάσεις απέναντι σε άλλες μειονεκτούσες ομάδες (Δεύτερη μέτρηση έμμεσης επιρροής)

Για την διερεύνηση της δομής της κλίμακας αυτής έγινε factor ανάλυση με τη μέθοδο Principal Component (Rotation Method: varimax), τα αποτελέσματα της οποίας δίνονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 7: Παραγοντική ανάλυση της κλίμακας για τη δεύτερη μέτρηση έμμεσης επιρροής

	Στάσεις Στάσεις απέναντι σε απέναντι σε Lgbtq άτομα	Στάσεις απέναντι σε οροθετικούς και σε σεξεργάτες/ σεξεργάτριες	Στάσεις απέναντι σε ψυχικά ασθενείς
Η ομοφυλοφιλία είναι κάτι αποδεκτό για μένα.	-0,67		
Αν ανακάλυπτα ότι κάποιος φίλος μου είναι ομοφυλόφιλος/η να έδινα τέλος σε αυτή τη φιλία.	0,74		
Πιστεύω πως αν κάποιος είναι ομοφυλόφιλος/η	0,70		

δε θα έπρεπε να εργάζεται με παιδιά.	
Ο γάμος ανάμεσα σε ομόφυλα ζευγάρια είναι κάτι αποδεκτό.	-0,75
Θα κορόιδευα και θα έλεγα αστεία και ανέκδοτα για τους ομοφυλόφιλους/ες.	0,44
Οργανώσεις που προωθούν τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων είναι απαραίτητες.	-0,72
Με ενοχλεί να βλέπω ομόφυλα ζευγάρια δημόσια	0,79
Οι bisexual είναι άτομα ομοφυλόφιλα που ντρέπονται να το παραδεχθούν	0,41
Αν γνώριζα ένα οροθετικό άτομο, θα υπέθετα ότι μάλλον είναι ομοφυλόφιλο.	0,58
Αν κάποιος είναι οροθετικός/ή, αυτό οφείλεται στην επιπόλαιη σεξουαλική συμπεριφορά που είχε στο παρελθόν.	0,71
Δε θα είχα πρόβλημα να συγκατοικήσω με έναν οροθετικό/ή.	-0,48
Οι σεξεργάτες/σεξεργάτριες πρέπει να έχουν ίσα εργασιακά δικαιώματα.	-0,48
Πιστεύω πως οι σεξεργάτες/σεξεργάτριες είναι φορείς Σ.Μ.Ν. (ΣΜΛ)	0,60
Η σεξεργασία είναι ανήθικη	0,54
Οι ψυχικά ασθενείς είναι συχνά επικίνδυνοι	0,66
Δεν υπάρχει θεραπεία για τις ψυχικές ασθένειες.	0,61
Δε θα εμπιστευόμουν ένα άτομο αν μάθαινα ότι στο παρελθόν έχει νοσηλευτεί σε ψυχιατρική κλινική.	0,74
Η αυξανόμενη ροή μεταναστών αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια υγεία	0,73
Για την υψηλή εγκληματικότητα ευθύνονται οι μετανάστες.	0,81

**Η παράνομη εργασία μεταναστών είναι υπεύθυνη
για τα μεγάλα ποσοστά ανεργίας.**

0,80

Προέκυψαν 4 παράγοντες, οι οποίοι εξηγούν συνολικά το 56,2% της συνολικής μεταβλητότητας. Πιο αναλυτικά, ο παράγοντας «Στάσεις απέναντι σε Lgbtq άτομα» εξηγεί το 20,0%, ο παράγοντας «Στάσεις απέναντι σε οροθετικούς και σεξ εργάτες/σεξεργατρίες» το 13,5%, ο παράγοντας «Στάσεις απέναντι σε μετανάστες» το 12,2% και ο παράγοντας «Στάσεις απέναντι σε ψυχικά ασθενείς» το 10,5%.

Ο συνολικός συντελεστής α του Cronbach ήταν 0,85, άνω του αποδεκτού ορίου (0,7). Συνεπώς υπήρξε αποδεκτή αξιοπιστία του ερωτηματολογίου. Για τους παράγοντες επί μέρους οι συντελεστές του Cronbach ήταν οι εξής: Στάσεις απέναντι σε Lgbtq άτομα (Cronbach's $\alpha=0,86$), Στάσεις απέναντι σε οροθετικούς και σεξ εργάτες/σεξεργατρίες (Cronbach's $\alpha=0,77$), Στάσεις απέναντι σε μετανάστες (Cronbach's $\alpha=0,84$), Στάσεις απέναντι σε ψυχικά ασθενείς (Cronbach's $\alpha=0,70$).

Στη συνέχεια αθροίστηκαν οι παραπάνω ερωτήσεις ανά παράγοντα και δημιουργήθηκαν οι 4 βαθμολογίες του ερωτηματολογίου, με τις υψηλότερες τιμές να υποδηλώνουν μικρότερη αποδοχή στα εκάστοτε άτομα, συνεπώς και μεγαλύτερη επιρροή. Στον πίνακα που ακολουθεί δίνονται οι βαθμολογίες στις κλίμακες αυτές ανάλογα με το αν ασκούσαν κριτική και με το πώς αντιλαμβάνονταν την μειονότητα.

Πίνακας 8: Βαθμολογίες της κλίμακας για τη δεύτερη μέτρηση έμμεσης επιρροής ανά συνθήκη

		Στάσεις απέναντι Στάσεις απέναντι σε οροθετικούς και σε Lgbtq άτομα				Στάσεις απέναντι σε ψυχικά ασθενείς		Στάσεις απέναντι σε μετανάστες	
		Μέση τιμή	SD	Μέση τιμή	SD	Μέση τιμή	SD	Μέση τιμή	SD
Μειονότητα	Άσκηση κριτικής								
	Όχι	10,58	7,33	25,35	5,15	7,59	3,69	6,32	3,86
Ενεργή	Ναι	8,80	5,70	25,10	4,94	8,10	3,40	7,73	4,41

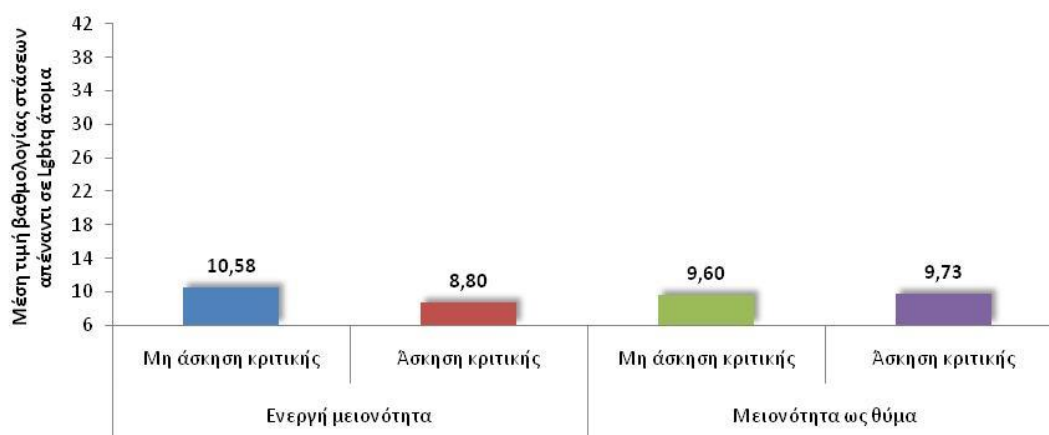
Μειονότητα	Όχι	9,60	5,74	25,05	6,08	7,48	3,23	6,24	3,71
ως θύμα	Ναι	9,73	6,27	23,85	5,37	7,02	3,69	5,90	3,81
P¹		0,979		0,269		0,073		0,064	
P²		0,310		0,304		0,872		0,296	
P³		0,243		0,500		0,097		0,089	

¹p-value για effect "μειονότητας", ²p-value για effect "άσκησης κριτικής", ³p-value αλληλεπίδρασης "μειονότητα" * "άσκηση κριτικής"

Οι βαθμολογίες των συμμετεχόντων στις κλίμακες αυτές δεν διέφεραν σημαντικά ούτε ανάλογα με την άσκηση ή μη κριτικής ούτε και ανάλογα με το πώς αντιλαμβάνονταν την μειονότητα. Επίσης, δεν υπήρξε σημαντική αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο παραγόντων. Ωστόσο, υπήρξαν ενδεικτικές διαφορές στις κλίμακες «Στάσεις απέναντι σε μετανάστες» και «Στάσεις απέναντι σε ψυχικά ασθενείς» μεταξύ εκείνων που θεωρούσαν ενεργή τη μειονότητα και εκείνων που τη θεωρούσαν ως θύμα, με την ομάδα εκείνων που θεωρούσαν ενεργή τη μειονότητα να τείνουν να έχουν υψηλότερες τιμές. Επίσης, ενδεικτικές ήταν οι αλληλεπιδράσεις για τις συγκεκριμένες κλίμακες. Πιο αναλυτικά, οι συμμετέχοντες που θεωρούσαν την μειονότητα ως ενεργή και ασκούσε κριτική έτειναν να έχουν υψηλότερες τιμές σε σύγκριση με εκείνους που θεωρούσαν την μειονότητα ως θύμα και ασκούσε κριτική.

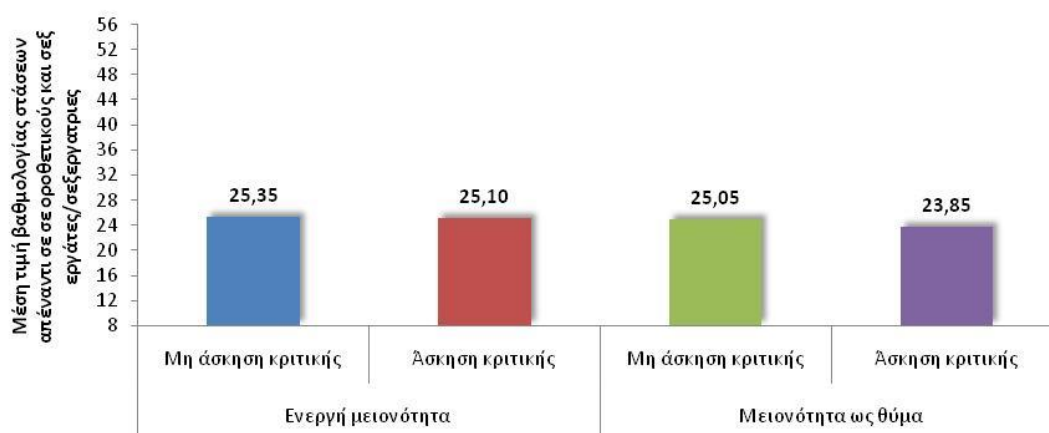
Στο γράφημα που ακολουθεί δίνονται οι μέσες τιμές στην βαθμολογία των συμμετεχόντων στον παράγοντα «Στάσεις απέναντι σε Lgbtq άτομα» ανάλογα με το αν ασκούσαν κριτική και με το πώς αντιλαμβάνονταν την μειονότητα.

Γράφημα 5: Μέσες τιμές της βαθμολογίας των στάσεων απέναντι σε LGBTQ άτομα

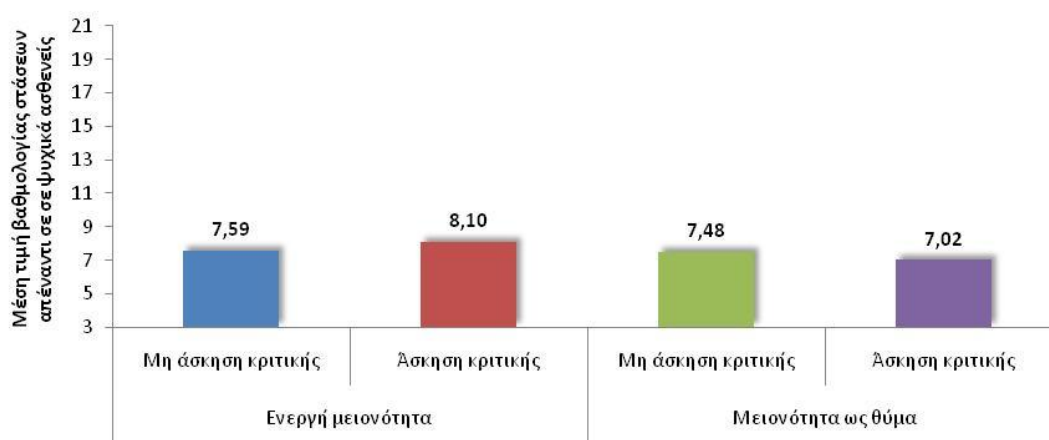
Στο γράφημα που ακολουθεί δίνονται οι μέσες τιμές στην βαθμολογία των συμμετεχόντων στον παράγοντα «Στάσεις απέναντι σε οροθετικούς και σεξ εργάτες/σεξεργατρίες» ανάλογα με το αν ασκούσαν κριτική και με το πώς αντιλαμβάνονταν την μειονότητα.

Γράφημα 6: Μέσες τιμές της βαθμολογίας των στάσεων απέναντι σε οροθετικούς και σεξεργάτες/σεξεργατρίες

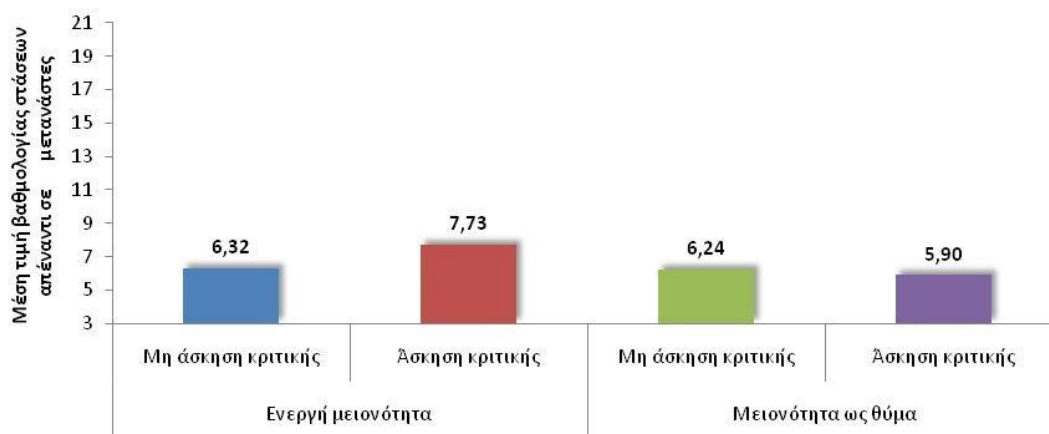
Στο γράφημα που ακολουθεί δίνονται οι μέσες τιμές στην βαθμολογία των συμμετεχόντων στον παράγοντα «Στάσεις απέναντι σε ψυχικά ασθενείς» ανάλογα με το αν ασκούσαν κριτική και με το πώς αντιλαμβάνονταν την μειονότητα.

Γράφημα 7: Μέσες τιμές της βαθμολογίας των στάσεων απέναντι σε ψυχικά ασθενείς

Στο γράφημα που ακολουθεί δίνονται οι μέσες τιμές στην βαθμολογία των συμμετεχόντων στον παράγοντα «Στάσεις απέναντι σε μετανάστες» ανάλογα με το αν ασκούσαν κριτική και με το πώς αντιλαμβάνονταν την μειονότητα.

Γράφημα 8: Μέσες τιμές της βαθμολογίας των στάσεων απέναντι σε μετανάστες

Συζήτηση

Όπως φαίνεται από τα αποτελέσματα, οι ερευνητικές υποθέσεις δεν επιβεβαιώνονται, με εξαίρεση το γεγονός πως όταν η μειονότητα προβάλλει την ενεργή της ταυτότητα και ασκεί κριτική στο σύστημα που την αδικεί και την κακομεταχειρίζεται τείνει να ασκεί έμμεση επιρροή καθώς υιοθετεί πιο ευνοϊκές στάσεις απέναντι σε μετανάστες και ψυχικά ασθενείς. Το συγκεκριμένο εύρημα υποστηρίζεται και από τη θεωρία του Moscovici για το «γενετικό μοντέλο» που θέλει τις ενεργές μειονότητες που προκαλούν σύγκρουση ενεργοποιούν κοινωνιο-γνωστικές διεργασίες που οδηγούν στην άμεση απόρριψη του μηνύματος και στο παράδοξο φαινόμενο της λανθάνουσας επιρροής. Η επιρροή, στα πλαίσια του γενετικού μοντέλου, ασκείται λοιπόν για την καινοτομία των κυρίαρχων κανόνων, την αμφισβήτηση και αντικατάστασή τους από άλλους, πράγμα που υπονοεί τη γένεση μιας σύγκρουσης μεταξύ της μειονότητας και της πλειονότητας. Ο Coser (1982), ο οποίος αναφέρεται στις λειτουργίες της κοινωνικής σύγκρουσης, γράφει: «είναι προφανές ότι η σύγκρουση μπορεί να προκύψει από την αλλαγή όπως επίσης μπορεί να αποτελέσει την πηγή της».

Οι Moscovici και Ricateau (1972), στα πλαίσια της μειονοτικής επιρροής, αναφέρονται στη σύγκρουση, γράφοντας τα εξής: «Στην πραγματικότητα, αν η σύγκρουση μοιάζει εκ πρώτης όψεως παράγοντας «μπλοκαρίσματος», παράγει αναγκαστικά βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα την αλλαγή. Η εμφάνιση και μόνο αντιφατικών εκτιμήσεων ή αντιλήψεων αρκεί για να δημιουργηθεί αβεβαιότητα, να επικρατήσει αμφιβολία και για τις πιο καλά εγκαθιδρυμένες απόψεις. Βέβαια, οι μειονότητες δεν έχουν μεγάλο κύρος ούτε κατέχουν υψηλή κοινωνική θέση, κατέχουν ωστόσο μια εξουσία, στην πραγματικότητα τεράστια: την εξουσία να αρνηθούν την κοινωνική συναίνεση. Εάν την χρησιμοποιήσουν χωρίς να καταστεί δυνατό να αποκλειστούν από την ομάδα, όπως συνήθως γίνεται, τότε ο πίνακας των κοινών αξιών χάνει την ισχύ και τη νομιμότητά του, πρέπει να τροποποιηθεί σύμφωνα με τις νέες κατευθυντήριες γραμμές που είναι πλέον αποδεκτές από όλους».

Στην συνέχεια, οφείλουμε να εξηγήσουμε την απουσία λοιπών ευρημάτων η οποία οφείλεται κυρίως στο μη αντιπροσωπευτικό δείγμα. Από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στην προμέτρηση (pre-test) γίνεται κατανοητό πως ένα σημαντικό

ποσοστό το δείγματος ήταν ήδη θετικά διακείμενο απέναντι στη υπό μελέτη μειονότητα. Αυτό οφείλεται κυρίως στην προέλευση του δείγματος, καθώς συλλέχθηκε από μέσα κοινωνικής δικτύωσης (facebook και twitter). Συγκεκριμένα το νεαρό της ηλικίας της πλειοψηφίας των συμμετεχόντων έπαιξε ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο για τις ασυνήθιστα προοδευτικές και φιλελεύθερες στάσεις του δείγματος απέναντι σε μια μειονότητα με τόσο συγκρουσιακό περιεχόμενο όπως η τρανς μειονότητα στην Ελλάδα. Κατά δεύτερον, είναι γνωστό πως σε κάθε έρευνα όπου η συμμετοχή είναι εθελοντική (σφάλμα αυτό-επιλογής/self-selection bias), τα άτομα τα οποία συνήθως συμμετέχουν τείνουν να έχουν μεγαλύτερη πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση πάνω στο υπό μελέτη θέμα.

Εν συνεχεία, αναφορικά με τις πρώτες μετρήσεις για την άμεση και την έμμεση επιρροή, όπως είδαμε στην παραγοντική ανάλυση δεν προκύπτουν οι δύο παράγοντες που προβλέπαμε σε καμία από τις δύο μετρήσεις. Τόσο οι προτάσεις για την αποδοχή ως προσλαμβανόμενο στόχο της μειονότητας, όσο και οι προτάσεις για την καινοτομία ως προσλαμβανόμενο στόχο δε διαφοροποιούνται ως προς τις απαντήσεις που έδωσαν οι συμμετέχοντες νοηματικά, αλλά συνθέτουν έναν παράγοντα και στις δύο περιπτώσεις. Για να ερμηνεύσουμε αυτό το εύρημα θα πρέπει να σκεφτούμε πως το αίτημα της τρανς μειονότητας για ίση μεταχείριση, ίσα δικαιώματα και εν ολίγοις για ανεκτικότητα (αποδοχή) απορρίπτεται από ένα μεγάλο μέρος της ελληνικής κοινωνίας. Τα ανθρώπινα δικαιώματα των τρανς περιφρονούνται, καθώς δεν υπάρχει ενδιαφέρον για αυτά, παρά τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζουν, όπως διακρίσεις και βία και τους στερείται το δικαίωμα στη ζωή, τη φυσική ακεραιότητα και την υγεία. Συνεπώς, η αναπαράσταση ακόμα και του ασυνήθιστα προοδευτικού και μη αντιπροσωπευτικού μας δείγματος για τη μειονότητα και τις διακρίσεις που υφίσταται είναι τέτοια που δε μπορεί να διαφοροποιήσει τα αιτήματα της για ανεκτικότητα με τα αιτήματα της για καινοτομία και πλήρη αναπροσδιορισμό της ταυτότητάς της και επανένταξη της στην κοινωνία. Με άλλα λόγια το αίτημα της τρανς μειονότητας για αποδοχή της και χορήγηση ίσων δικαιωμάτων αντιμετωπίζεται ως κάτι πρωτοποριακό, καινοτόμο, ακόμη και «ουτοπικό», όσο και ο πλήρης αναπροσδιορισμός της έννοιας του φύλου από δίπολο σε φάσμα, μια ιδέα σύμφωνα με την οποία μόνο το ίδιο το άτομο μπορεί να ορίσει το κοινωνικό του φύλο σε αντίθεση με το βιολογικό.

Επιπλέον, στην αναπαράσταση της ελληνικής κοινωνίας για την τρανς μειονότητα και το έντονα συγκρουσιακό της περιεχόμενο θα μπορούσε να βρίσκεται επίσης και μέρος της εξήγησης για την απουσία ευρημάτων σχετικά με την άμεση επιρροή. Σύμφωνα με τους Moscovici και Perez (Moscovici & Perez, 2007) θα περιμέναμε πως όταν η μειονότητα θα προέβαλε την ταυτότητα του θύματος θα ήταν ικανή να ασκήσει ισχυρότερη άμεση επιρροή σε σχέση με όταν θα προέβαλε χαρακτήρα ενεργούς μειονότητας, και αυτό θα ήταν ακόμα πιο ορατό στη συνθήκη κατά τη οποία δε θα ασκούσε κριτική στο σύστημα που την αδικεί, καθώς έτσι δε θα προκαλούσε σύγκρουση. Ωστόσο, κάτι τέτοιο δεν παρατηρείται σε καμία από τις δύο μετρήσεις για την άμεση επιρροή. Πέρα από την προφανή αιτία που αφορά τη μη αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος, μπορεί να προταθεί και μια άλλη εξήγηση που ενδέχεται να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, για την οποία έχει ήδη γίνει αναφορά.

Ακόμα και στην περίπτωση κατά την οποία η τρανς μειονότητα προβάλλει την ταυτότητα του θύματος και καταδεικνύει τις διακρίσεις που υφίσταται και την κακομεταχείριση της, το έντονα συγκρουσιακό της περιεχόμενο δεν της επιτρέπει να προκαλέσει ενοχή και τη «δένει» με την ταυτότητα της ενεργούς μειονότητας. Αυτό που επιχειρούμε να υποστηρίξουμε, με άλλα λόγια, είναι πως ένα από τους λόγους που δεν επιβεβαιώνονται οι αρχικές υποθέσεις για την άμεση επιρροή έγκειται στο γεγονός πως παρά τον πειραματικό χειρισμό τα επίπεδα στη σύγκρουσης παραμένουν υψηλά ακόμα και όταν η μειονότητα προβάλλει το χαρακτήρα του θύματος.

Επιπλέον, στους περιορισμούς της έρευνας μπορεί να συγκαταλεχθεί το γεγονός ότι στο ερωτηματολόγιο δεν υπήρχε ερώτηση ελέγχου χειρισμού (manipulation check) μετά την ανάγνωση του κειμένου επιρροής, ώστε να μπορούσε να ελεγχθεί κατά πόσο λειτούργησε ο πειραματικός χειρισμός και όντως τα υποκείμενα αντιμετώπισαν την υπό μελέτη μειονότητα ως ενεργό ή ως μειονότητα θύμα ανάλογα με τη συνθήκη. Ακόμη, δεν υπήρχε σχετική ερώτηση αναφορικά με το σεξουαλικό προσανατολισμό των συμμετεχόντων, ώστε να υπάρχει μια πιο ξεκάθαρη εικόνα του ιδεολογικού προφίλ του δείγματος.

Τέλος, παρά τα προβλήματα που αντιμετωπίστηκαν, στα θετικά στοιχεία της παρούσας πειραματικής μελέτης συγκαταλέγονται η υψηλή αξιοπιστία και εγκυρότητα των εργαλείων μέτρησης που χρησιμοποιήθηκαν, καθώς και το γεγονός ότι η τυχαιοποίηση των υποκειμένων στις τέσσερις συνθήκες ήταν επιτυχής.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of personality and social psychology*, 51(6), 1173.

Branscombe, N. B., Branscombe, N. R., & Doosje, B. (Eds.). (2004). *Collective guilt: International perspectives*. Cambridge University Press.

Bradford, J., Reisner, S. L., Honnold, J. A., & Xavier, J. (2013). Experiences of transgender-related discrimination and implications for health: results from the Virginia Transgender Health Initiative Study. *American journal of public health*, 103(10), 1820-1829.

Chong, D. (1994). Tolerance and social adjustment to new norms and practices. *Political Behavior*, 16(1), 21-53.

Currie, M. R., Cunningham, E. G., & Findlay, B. M. (2004). The Short Internalized Homonegativity Scale: Examination of the factorial structure of a new measure of internalized homophobia. *Educational and Psychological Measurement*, 64(6), 1053-1067.

Davidson, M. R. (2014). Development and validation of the transgender prejudice scale.

Davidson, M. R., & Czopp, A. M. (2014). Too close for comfort: The moderating role of essentialism in transprejudice. In *Poster presented at at the 2014 Society for Personality and Social Psychology Meeting, Austin, TX*.

Grant, J. M., Mottet, L., Tanis, J. E., Harrison, J., Herman, J., & Keisling, M. (2011). *Injustice at every turn: A report of the national transgender discrimination survey*. National Center for Transgender Equality.

Grossman, A. H., & D'augelli, A. R. (2007). Transgender youth and life-threatening behaviors. *Suicide and life-threatening behavior*, 37(5), 527-537.

Hill, D. B., & Willoughby, B. L. (2005). The development and validation of the genderism and transphobia scale. *Sex roles*, 53(7-8), 531-544.

Johnson, J. L., & Repta, R. (2012). Sex and gender. *Designing and conducting gender, sex, and health research*, 1737.

Moscovici, S. (1976). *Social influence and social change* (Vol. 10). Academic Press.

Moscovici, S. (1980). Toward a theory of conversion behavior. In *Advances in experimental social psychology* (Vol. 13, pp. 209-239). Academic Press.

Moscovici, S., & Paicheler, G. (1978). Social comparison and social recognition: Two complementary processes of identification. *Differentiation between social groups*, 251-266.

Moscovici, S., & Pérez, J. A. (2007). A study of minorities as victims. *European Journal of Social Psychology*, 37(4), 725-746.

Moscovici, S., & Pérez, J. A. (2009). A new representation of minorities as victims. *Coping with minority status: Responses to exclusion and inclusion*, 82-103.

Moscovici, S., & Nève, P. (1971). Studies in social influence: I. Those absent are in the right: convergence and polarization of answers in the course of a social interaction. *European Journal of Social Psychology*, 1(2), 201-214.

Nemeth, C. J. (1986). Differential contributions of majority and minority influence. *Psychological review*, 93(1), 23.

Prislin, R., & Christensen, P. N. (2005). Social change in the aftermath of successful minority influence. *European review of social psychology*, 16(1), 43-73.

Prislin, R., & Christensen, P. N. (2005). The effects of social change within a group on membership preferences: To leave or not to leave?. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31(5), 595-609.

Prislin, R., & Filson, J. (2009). Seeking conversion versus advocating tolerance in the pursuit of social change. *Journal of personality and social psychology*, 97(5), 811.

Prislin, R., Limbert, W. M., & Bauer, E. (2000). From majority to minority and vice versa: The asymmetrical effects of losing and gaining majority position within a group. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(3), 385.

Prislin, R., & Wood, W. (2005). Social Influence in Attitudes and Attitude Change.

Quiamzade, A., Mugny, G., Falomir-Pichastor, J. M., & Butera, F. (2010). The complexity of majority and minority influence processes. *Minority influence and innovation: Antecedents, processes and consequences*, 21-52.

Shaffer, E. S., & Prislin, R. (2011). Conversion vs. Tolerance: Minority-focused influence strategies can affect group loyalty. *Group Processes & Intergroup Relations*, 14(5), 755-766.

Tafjel, H., & Turner, J. C. (1986). The social identity theory of intergroup behavior. *Psychology of intergroup relations*, 7-24.

Winter, S., Chalungsooth, P., Teh, Y. K., Rojanalert, N., Maneerat, K., Wong, Y. W., ... & Macapagal, R. A. (2009). Transpeople, transprejudice and pathologization: A seven-country factor analytic study. *International Journal of Sexual Health*, 21(2), 96-118.

Γαλανού, Μ. (2014). Ταυτότητα και έκφραση φύλου: ορολογία, διακρίσεις, στερεότυπα και μύθοι. Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών.

Παπαστάμου, Σ. Οι μειονότητες και η στρατηγική τους: μια κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση της κοινωνικής τους επιρροής. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 69(69), 3-46.

Παράρτημα 1:

Προ-μέτρηση

(The Development and Validation of the Genderism and Transphobia Scale Darryl B. Hill^{1,3} and Brian L. B. Willoughby, 2005)

1. Αν μάθαινα ότι ο καλύτερος/η μου φίλος/η θα επαναπροσδιόριζε το φύλο του, θα ταραζόμουν πάρα πολύ.
2. Οι άντρες που ντύνονται με γυναικεία ρούχα για σεξουαλική ικανοποίηση με αηδιάζουν.
3. Οι άνθρωποι μπορούν να είναι μόνο είτε άνδρες είτε γυναίκες.
4. Αν κάποιος φίλος μου ήθελε να αφαιρέσει το πέος του και να γίνει γυναίκα, θα τον υποστήριζα ανοιχτά.
5. Οι επεμβάσεις επαναπροσδιορισμού φύλου είναι ανήθικες.
6. Θα απέφευγα να μιλήσω σε μία γυναίκα αν μάθαινα ότι είχε προσθέσει κατόπιν χειρουργικής επέμβασης πέος και όρχεις.
7. Δεν είναι κακό να κοροϊδεύεις ανθρώπους που ντύνονται με ρούχα του άλλου φύλου (cross-dressing).
8. Δε θα είχα πρόβλημα να πηγαίνω σε ένα μπαρ στο οποίο συχνάζουν τρανς.
9. Με ενοχλεί να βλέπω ομόφυλα ζευγάρια δημόσια.
10. Ο γάμος ανάμεσα σε ομόφυλα ζευγάρια είναι κάτι αποδεκτό.

Παράρτημα 2.1:

Συνθήκη 1: Ενεργή μειονότητα x Άσκηση κριτικής στο σύστημα

Στις 10 Οκτωβρίου, το ελληνικό κοινοβούλιο υπερψήφισε το νομοσχέδιο για τη Νομική Αναγνώριση της Ταυτότητας Φύλου, επιβεβαιώνοντας το δικαίωμα των τρανς ατόμων να αλλάζουν το όνομα και το φύλο στα επίσημα έγγραφα τους χωρίς απάνθρωπες προϋποθέσεις επεμβάσεων στείρωσης, ψυχιατρικών διαγνώσεων και άλλων ιατρικών παρεμβάσεων.

Το νομοσχέδιο αυτό αποτελεί ένα πρώτο σημαντικό βήμα για την αναγνώριση των δικαιωμάτων των τρανς ατόμων. Ωστόσο, δεν μπορούμε να γιορτάσουμε την κατάκτηση αυτή όπως θα θέλαμε, καθώς δεν καταφέρνει να ανταποκριθεί στις διεκδικήσεις της τρανς κοινότητας.

Οι περιορισμοί του νομοσχεδίου είναι πολλοί και σημαντικοί: η έλλειψη τρίτης ή κενής καταχώρισης φύλου αποκλείει από την διαδικασία τα non binary και intersex άτομα, ενώ δεν υπάρχει πρόβλεψη για την αναγνώριση του φύλου ατόμων που δεν έχουν ληξιαρχική πράξη γέννησης στην Ελλάδα, όπως πρόσφυγες και μετανάστ(ρι)ες, η διαδικασία συνεχίζει να είναι ένδικη, με αποτέλεσμα να αυξάνεται ο χρόνος αναμονής αλλά και το κόστος για τα τρανς άτομα, μια κοινωνική ομάδα που βάλλεται συνεχώς από τις διακρίσεις στο χώρο της εργασίας.

Ακόμη, η αποϊατρικοποίηση της διαδικασίας δεν είναι πλήρης, καθώς για την αλλαγή των εγγράφων ατόμων 15 και 16 ετών απαιτείται -πέραν της συναίνεσης των γονέων- γνωμάτευση από διεπιστημονική επιτροπή. Η πρόβλεψη αυτή, με πρόσχημα την προστασία των τρανς εφήβων, βάζει ακόμη περισσότερα εμπόδια στην νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου μιας ήδη ευάλωτης ομάδας και έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τις προτάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης για αποϊατρικοποίηση της νομικής αναγνώρισης της ταυτότητας φύλου.

(ΚΡΙΤΙΚΗ:

Ταυτόχρονα, η συζήτηση του νομοσχεδίου στη Βουλή έκανε για ακόμη μια φορά σαφή την άκρως συντηρητική και αντιευρωπαϊκή στάση των κομμάτων της αντιπολίτευσης. Παρά τις δεσμεύσεις από πλευρά τους για στήριξη του νομοσχεδίου είτε καταψήφισαν το νομοσχέδιο, είτε κατέθεσαν πρόταση τροποποίησης με ακόμα πιο αυστηρά και περιοριστικά κριτήρια. Το ρεσιτάλ τρανσφοβίας στο οποίο σταθήκαμε θεατές και η συντηρητική στάση των κομμάτων αυτών κάθε άλλο παρά μας εκπλήσσει και αποδεικνύει για άλλη μια φορά ότι οι πολιτικοί σε αυτή τη χώρα θα συμφωνήσουν σε οτιδήποτε για να κερδίσουν ψήφους, αλλά θα κάνουν πίσω όταν έρθει η στιγμή που χρειάζεται η στήριξη τους, ακόμα και σε ένα νομοσχέδιο που αφορά ανθρώπινα δικαιώματα. Η αντιπολίτευση, επίσης, ακολούθησε τη στάση της συντηρητικής Εκκλησίας και τα σχόλια που ακούστηκαν από τους βουλευτές της ήταν αστεία και έδειχναν παντελή έλλειψη κατανόησης του νομοσχεδίου αλλά και της

τρανς ταυτότητας.)

Η επόμενη μέρα της ψήφισης του νομοσχεδίου μας βρίσκει να συνεχίζουμε να διεκδικούμε την πρόσβαση στη Νομική Αναγνώριση Ταυτότητας Φύλου για όλα τα άτομα τα οποία αποκλείονται με την υπάρχουσα νομοθεσία, και την προστασία των δικαιωμάτων των τρανς ατόμων σε κάθε τομέα της ζωής τους.

Παράρτημα 2.2:

Συνθήκη 2: Ενεργή μειονότητα x Μη άσκηση κριτικής στο σύστημα

Στις 10 Οκτωβρίου, το ελληνικό κοινοβούλιο υπερψήφισε το νομοσχέδιο για τη Νομική Αναγνώριση της Ταυτότητας Φύλου, επιβεβαιώνοντας το δικαίωμα των τρανς ατόμων να αλλάζουν το όνομα και το φύλο στα επίσημα έγγραφα τους χωρίς απάνθρωπες προϋποθέσεις επεμβάσεων στείρωσης, ψυχιατρικών διαγνώσεων και άλλων ιατρικών παρεμβάσεων.

Το νομοσχέδιο αυτό αποτελεί ένα πρώτο σημαντικό βήμα για την αναγνώριση των δικαιωμάτων των τρανς ατόμων. Ωστόσο, δεν μπορούμε να γιορτάσουμε την κατάκτηση αυτή όπως θα θέλαμε, καθώς δεν καταφέρνει να ανταποκριθεί στις διεκδικήσεις της τρανς κοινότητας.

Οι περιορισμοί του νομοσχεδίου είναι πολλοί και σημαντικοί: η έλλειψη τρίτης ή κενής καταχώρισης φύλου αποκλείει από την διαδικασία τα non binary και intersex άτομα, ενώ δεν υπάρχει πρόβλεψη για την αναγνώριση του φύλου ατόμων που δεν έχουν ληξιαρχική πράξη γέννησης στην Ελλάδα, όπως πρόσφυγες και μετανάστ(ρι)ες, η διαδικασία συνεχίζει να είναι ένδικη, με αποτέλεσμα να αυξάνεται ο χρόνος αναμονής αλλά και το κόστος για τα τρανς άτομα, μια κοινωνική ομάδα που βάλλεται συνεχώς από τις διακρίσεις στο χώρο της εργασίας.

Ακόμη, η αποϊατρικοποίηση της διαδικασίας δεν είναι πλήρης, καθώς για την αλλαγή των εγγράφων ατόμων 15 και 16 ετών απαιτείται -πέραν της συναίνεσης των γονέων- γνωμάτευση από διεπιστημονική επιτροπή. Η πρόβλεψη αυτή, με πρόσχημα την προστασία των τρανς εφήβων, βάζει ακόμη περισσότερα εμπόδια στην νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου μιας ήδη ευάλωτης ομάδας και έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τις προτάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης για αποϊατρικοποίηση της νομικής αναγνώρισης της ταυτότητας φύλου.

Η επόμενη μέρα της ψήφισης του νομοσχεδίου μας βρίσκει να συνεχίζουμε να διεκδικούμε την πρόσβαση στη Νομική Αναγνώριση Ταυτότητας Φύλου για όλα τα άτομα τα οποία αποκλείονται με την υπάρχουσα νομοθεσία, και την προστασία των δικαιωμάτων των τρανς ατόμων σε κάθε τομέα της ζωής τους.

Παράρτημα 2.3:

Συνθήκη 3: Μειονότητα ως θύμα x Άσκηση κριτικής στο σύστημα

Στις 10 Οκτωβρίου, το ελληνικό κοινοβούλιο υπερψήφισε το νομοσχέδιο για τη Νομική Αναγνώριση της Ταυτότητας Φύλου, επιβεβαιώνοντας το δικαίωμα των τρανς ατόμων για τη νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου και ειδικότερα ορίζεται ότι το πρόσωπο έχει δικαίωμα στην αναγνώριση της ταυτότητας φύλου ως στοιχείου της προσωπικότητάς του και στο σεβασμό της προσωπικότητάς του με βάση τα χαρακτηριστικά του φύλου του. Επίσης, επιδιώκεται η καθιέρωση μιας κατά το δυνατόν απλής διαδικασίας για τη διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου των διεμφυλικών προσώπων.

Το νομοσχέδιο αυτό αποτελεί ένα πρώτο σημαντικό βήμα για την αναγνώριση των δικαιωμάτων των τρανς ατόμων. Ωστόσο, οφείλουν να γίνουν αλλαγές, καθώς δεν ικανοποιούνται οι πραγματικές ανάγκες των τρανς ανθρώπων.

Συγκεκριμένα, η προϋπόθεση ένα πρόσωπο να είναι άνω των 17 ετών βάζει ακόμη περισσότερα εμπόδια στην νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου μιας ευάλωτης ομάδας, καθώς καταγράφεται σε πλήθος ερευνών ότι οι τρανς έφηβοι αντιμετωπίζουν πλήθος διακρίσεων, εκφοβισμών ή και βία λόγω της ταυτότητας φύλου τους και η βασική αιτία είναι ότι δεν αναγνωρίζεται η ταυτότητα φύλου.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε τη βία και την περιθωριοποίηση που ένα τρανς άτομο υφίσταται καθημερινά σε όλη τη ζωή του και πόσο μάλλον στην τρίτη ηλικία. Οι ανάγκες των τρανς ατόμων δεν καταγράφονται, οι δημόσιες υπηρεσίες δύσκολα ασχολούνται μαζί τους όπως θα έπρεπε, ενώ για να έχουν τις λιγοστές δημόσιες παροχές συχνά στιγματίζονται.

Επιπλέον, η δικαστική διαδικασία δεν είναι καθόλου γρήγορη και οδηγεί σε διατήρηση της γραφειοκρατίας, διατηρείται ο γολγοθάς για την αλλαγή όλων των υπόλοιπων εγγράφων στη συνέχεια.

(ΚΡΙΤΙΚΗ:

Ταυτόχρονα, η συζήτηση του νομοσχεδίου στη Βουλή έκανε για ακόμη μια φορά σαφή την άκρως συντηρητική και αντιευρωπαϊκή στάση των κομμάτων της αντιπολίτευσης. Παρά τις δεσμεύσεις από πλευρά τους για στήριξη του νομοσχεδίου είτε καταψήφισαν το νομοσχέδιο, είτε κατέθεσαν πρόταση τροποποίησης με ακόμα πιο αυστηρά και περιοριστικά κριτήρια. Η τρανσφοβική και συντηρητική στάση των κομμάτων αυτών κάθε άλλο παρά μας εκπλήσσει και αποδεικνύει για άλλη μια φορά ότι οι πολιτικοί σε αυτή τη χώρα θα συμφωνήσουν σε οτιδήποτε για να κερδίσουν ψήφους, αλλά θα

κάνουν πίσω όταν έρθει η στιγμή που χρειάζεται η στήριξη τους, ακόμα και σε ένα νομοσχέδιο που αφορά ανθρώπινα δικαιώματα. Η αντιπολίτευση, επίσης, ακολούθησε τη στάση της συντηρητικής Εκκλησίας και τα σχόλια που ακούστηκαν από τους βουλευτές της έδειχναν παντελή έλλειψη κατανόησης του νομοσχεδίου αλλά και της τρανς ταυτότητας.)

Παρόλα αυτά, το συγκεκριμένο νομοσχέδιο θα είναι η αρχή για την αναγνώριση στοιχειώδους ευγένειας στα πλαίσια των σχέσεων με τον συνάνθρωπο και εκφράζουμε την ελπίδα να οριστεί σαν αφετηρία στην εμπεριστατωμένη εκπαίδευση των ανθρώπων που εργάζονται σε χώρους εκπαίδευσης και υγείας.

Παράρτημα 2.4:

Συνθήκη 4: Μειονότητα ως θύμα x Μη άσκηση κριτικής στο σύστημα

Στις 10 Οκτωβρίου, το ελληνικό κοινοβούλιο υπερψήφισε το νομοσχέδιο για τη Νομική Αναγνώριση της Ταυτότητας Φύλου, επιβεβαιώνοντας το δικαίωμα των τρανς ατόμων για τη νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου και ειδικότερα ορίζεται ότι το πρόσωπο έχει δικαίωμα στην αναγνώριση της ταυτότητας φύλου ως στοιχείου της προσωπικότητάς του και στο σεβασμό της προσωπικότητάς του με βάση τα χαρακτηριστικά του φύλου του. Επίσης, επιδιώκεται η καθιέρωση μιας κατά το δυνατόν απλής διαδικασίας για τη διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου των διεμφυλικών προσώπων.

Το νομοσχέδιο αυτό αποτελεί ένα πρώτο σημαντικό βήμα για την αναγνώριση των δικαιωμάτων των τρανς ατόμων. Ωστόσο, οφείλουν να γίνουν αλλαγές, καθώς δεν ικανοποιούνται οι πραγματικές ανάγκες των τρανς ανθρώπων.

Συγκεκριμένα, η προϋπόθεση ένα πρόσωπο να είναι άνω των 17 ετών βάζει ακόμη περισσότερα εμπόδια στην νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου μιας ευάλωτης ομάδας, καθώς καταγράφεται σε πλήθος ερευνών ότι οι τρανς έφηβοι αντιμετωπίζουν πλήθος διακρίσεων, εκφοβισμών ή και βία λόγω της ταυτότητας φύλου τους και η βασική αιτία είναι ότι δεν αναγνωρίζεται η ταυτότητα φύλου.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε τη βία και την περιθωριοποίηση που ένα τρανς άτομο υφίσταται καθημερινά σε όλη τη ζωή του και πόσο μάλλον στην τρίτη ηλικία. Οι ανάγκες των τρανς ατόμων δεν καταγράφονται, οι δημόσιες υπηρεσίες δύσκολα ασχολούνται μαζί τους όπως θα έπρεπε, ενώ για να έχουν τις λιγοστές δημόσιες παροχές συχνά στιγματίζονται.

Επιπλέον, η δικαστική διαδικασία δεν είναι καθόλου γρήγορη και οδηγεί σε διατήρηση της γραφειοκρατίας, διατηρείται ο γολγοθάς για την αλλαγή όλων των υπόλοιπων εγγράφων στη συνέχεια.

Παρόλα αυτά, το συγκεκριμένο νομοσχέδιο θα είναι η αρχή για την αναγνώριση στοιχειώδους ευγένειας στα πλαίσια των σχέσεων με τον συνάνθρωπο και εκφράζουμε την ελπίδα να οριστεί σαν αφετηρία στην εμπεριστατωμένη εκπαίδευση των ανθρώπων που εργάζονται σε χώρους εκπαίδευσης και υγείας.

Παράρτημα 3:

Πρώτη μέτρηση άμεσης επιρροής
Προτάσεις για την αποδοχή ως προσλαμβανόμενο στόχο της μειονότητας:
1. Τα τρανς άτομα θα έπρεπε να έχουν τα ίδια δικαιώματα στην εργασία με όλους τους υπόλοιπους.
2. Θα έπρεπε να καταργηθεί ο νόμος που απαγορεύει σε τρανς άτομα να γίνονται αιμοδότες.
3. Η αναγνώριση της ταυτότητας φύλου θα πρέπει να γίνεται χωρίς προϋποθέσεις.
4. Θα έπρεπε να παρέχεται δωρεάν ιατροφαρμακευτική υποστήριξη για τις επεμβάσεις επαναπροσδιορισμού φύλου.
5. Ο τρανσφοβικός εκφοβισμός που λαμβάνει χώρα στα σχολεία είναι απαράδεκτος και πρέπει να ληφθούν μέτρα εναντίον του.
Προτάσεις για την καινοτομία ως προσλαμβανόμενο στόχο της μειονότητας:
1. Τα τρανς ζευγάρια θα έπρεπε να έχουν τα ίδια δικαιώματα στην υιοθεσία όπως και τα ετερόφυλα ζευγάρια.
2. Μόνο το ίδιο το άτομο μπορεί να βιώσει και να ορίσει το φύλο του.
3. Ένα άτομο μπορεί να έχει παραπάνω από ένα ή κανένα φύλα.
4. Τα ανήλικα άτομα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να ορίζουν το φύλο τους ανεξαρτήτως γονεϊκής συγκατάθεσης.
5. Το βιολογικό φύλο δε θα έπρεπε να αναγράφεται ούτε στα ιατρικά έγγραφα.

Παράρτημα 4:

Πρώτη μέτρηση έμμεσης επιρροής
Προτάσεις για την αποδοχή ως προσλαμβανόμενο στόχο της μειονότητας:
6. Τα τρανς άτομα δεν θα έπρεπε να έχουν τα ίδια δικαιώματα στην εργασία με όλους τους υπόλοιπους.
7. Δε θα πρέπει να καταργηθεί ο νόμος που απαγορεύει σε τρανς άτομα να γίνονται αιμοδότες.
8. Η αναγνώριση της ταυτότητας φύλου δε θα πρέπει να γίνεται χωρίς προϋποθέσεις.
9. Δε θα πρέπει να παρέχεται δωρεάν ιατροφαρμακευτική υποστήριξη για τις επεμβάσεις επαναπροσδιορισμού φύλου.
10. Ο τρανσφοβικός εκφοβισμός που λαμβάνει χώρα στα σχολεία δεν είναι απαράδεκτος και δεν πρέπει να ληφθούν μέτρα εναντίον του.
Προτάσεις για την καινοτομία ως προσλαμβανόμενο στόχο της μειονότητας:
6. Τα τρανς ζευγάρια δε θα πρέπει να έχουν τα ίδια δικαιώματα στην υιοθεσία όπως και τα ετερόφυλα ζευγάρια.
7. Το ίδιο το άτομο δε μπορεί να βιώσει και να ορίσει το φύλο του μόνο του.
8. Ένα άτομο δε μπορεί να έχει παραπάνω από ένα ή κανένα φύλα.
9. Τα ανήλικα άτομα δεν πρέπει να έχουν το δικαίωμα να ορίζουν το φύλο τους ανεξαρτήτως γονεϊκής συγκατάθεσης.
10. Το βιολογικό φύλο πρέπει να αναγράφεται ούτε στα ιατρικά έγγραφα.

Παράρτημα 5:

Δεύτερη μέτρηση άμεσης επιρροής

(Attitudes Toward Transgendered Individuals Scale, Walch et al., 2012)

1. Θα ήταν ωφέλιμο για την κοινωνία να αναγνωρίσει τη διεμφυλικότητα σαν κάτι φυσιολογικό.
2. Στα τρανς άτομα δε θα έπρεπε να επιτρέπεται να δουλεύουν με παιδιά.
3. Η διεμφυλικότητα είναι ανήθικη.
4. Τα τρανς είναι χρήσιμα μέλη της κοινωνίας.
5. Η διεμφυλικότητα είναι αμαρτία.
6. Η διεμφυλικότητα θέτει σε κίνδυνο το θεσμό της οικογένειας.
7. Τα τρανς άτομα θα πρέπει να γίνουν πλήρως αποδετά από την κοινωνία.
8. Στα τρανς θα έπρεπε να απαγορεύεται να γίνουν εκπαιδευτικοί.
9. Δε θα έπρεπε να υπάρχουν περιορισμοί στη διεμφυλικότητα.
10. Αποφεύγω τα τρανς άτομα όποτε αυτό είναι εφικτό.
11. Θα ένιωθα άνετα αν δούλευα στενά με ένα τρανς άτομο.
12. Θα απολάμβανα τη συμμετοχή σε κοινωνικές συναθροίσεις όπου τρανς άτομα θα είναι παρόντα.
13. Θα ένιωθα άνετα αν μάθαινα ότι ο γείτονας μου ήταν τρανς.
14. Στα τρανς άτομα δε θα έπρεπε να επιτρέπεται να ντύνονται με ρούχα του αντίθετου φύλου δημόσια.
15. Θα μου άρεσε να έχω τρανς φίλους.
16. Θα ένιωθα άνετα αν μάθαινα ότι ο/η καλύτερος/η μου φίλος/η είναι τρανς.
17. Δε θα ένιωθα άνετα αν κάποιο μέλος του στενού μου οικογενειακού κύκλου εμπλεκόταν ερωτικά με ένα τρανς άτομο.
18. Οι τρανς στην πραγματικότητα είναι άτομα που δεν είναι ανοιχτά ομοφιλόφυλα.
19. Οι ερωτικοί σύντροφοι των τρανς ατόμων θα πρέπει να αναζητήσουν ψυχολογική θεραπεία.

Παράρτημα 6:

Δεύτερη μέτρηση έμμεσης επιρροής:

(Wright, L. W., Adams, H. E., & Bernat, J. (1999). Development and validation of the Homophobia Scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 21.

Fisher, T. D., Davis, C. M., Yarber, W. L., & Davis, S. L. (2010). *Handbook of Sexuality-Related Measures*. New York: Routledge.

Προτάσεις 9-20: Μέτρηση στάσεων απέναντι σε άλλες μειονεκτούσες ομάδες όπως οι οροθετικοί, οι σεξεργάτες/-ιες και οι μετανάστες.0

1. Η ομοφυλοφιλία είναι κάτι αποδεκτό για μένα.
2. Αν ανακάλυπτα ότι κάποιος φίλος μου είναι ομοφυλόφιλος/η να έδινα τέλος σε αυτή τη φιλία.
3. Πιστεύω πως αν κάποιος είναι ομοφυλόφιλος/η δε θα έπρεπε να εργάζεται με παιδιά.
4. Ο γάμος ανάμεσα σε ομόφυλα ζευγάρια είναι κάτι αποδεκτό.
5. Θα κορόιδευα και θα έλεγα αστεία και ανέκδοτα για τους ομοφυλόφιλους/ες.
6. Οργανώσεις που προωθούν τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων είναι απαραίτητες.
7. Με ενοχλεί να βλέπω ομόφυλα ζευγάρια δημόσια.
8. Οι bisexual είναι άτομα ομοφυλόφιλα που ντρέπονται να το παραδεχθούν
9. Αν γνώριζα ένα οροθετικό άτομο, θα υπέθετα ότι μάλλον είναι ομοφυλόφιλο.
10. Αν κάποιος είναι οροθετικός/ή, αυτό οφείλεται στην επιπόλαιη σεξουαλική συμπεριφορά που είχε στο παρελθόν.
11. Δε θα είχα πρόβλημα να συγκατοικήσω με έναν οροθετικό/ή.
12. Οι σεξεργάτες/σεξεργάτριες πρέπει να έχουν ίσα εργασιακά δικαιώματα.
13. Πιστεύω πως οι σεξεργάτες/σεξεργάτριες είναι φορείς Σ.Μ.Ν. (ΣΜΛ)

14. Η σεξεργασία είναι ανήθικη.
15. Οι ψυχικά ασθενείς είναι συχνά επικίνδυνοι.
16. Δεν υπάρχει θεραπεία για τις ψυχικές ασθένειες.
17. Δε θα εμπιστευόμουν ένα άτομο αν μάθαινα ότι στο παρελθόν έχει νοσηλευτεί σε ψυχιατρική κλινική.
18. Η αυξανόμενη ροή μεταναστών αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια υγεία.
19. Για την υψηλή εγκληματικότητα ευθύνονται οι μετανάστες.
20. Η παράνομη εργασία μεταναστών είναι υπεύθυνη για τα μεγάλα ποσοστά ανεργίας.